

Pertti Laesvuori

TULONSIIRROT JA PALKANSAAJA- RUOKAKUNTIEN TULONJAKO

**Eläketurvakeskuksen
tutkimuksia 1970 : 5**

Pertti Laesvuori

TULONSIIRROT JA PALKANSAAJA-
RUOKAKUNTIEN TULONJAKO

Eläketurvakeskus

Helsinki

1970

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
1. JOHDANTO	5
1.1. Henkilölliseen tulonjakoon vaikuttavat tekijät	5
1.2. Tutkimuksen tarkoitus	7
2. TUTKIMUSONGELMAN JA AINEISTON TEOREETTINEN TARKASTELU	10
2.1. Tulojen uudelleenjaosta	10
2.1.1. Tarkasteltavat tulonsiirtotoimenpiteet	13
2.2. Vertailtavien tulokäsitteiden sisältö	14
2.2.1. Teoreettinen tarkastelu	14
2.2.2. Tulotietojen ryhmittely	16
2.2.3. Tulonjakopoliittisten toimenpiteiden kohtaannosta	19
2.3. Tutkimuksen näyte	19
2.3.1. Palkansaajaruokakuntien määrittely	20
3. TUTKIMUSTULOKSET	23
3.1. Tulotarkastelu	23
3.1.1. Tulojen rakenne	23
3.1.2. Jakautumien muutokset	31
3.1.2.1. Tasomuutokset	31
3.1.2.2. Vertikaaliset jakautumat	35
3.1.2.3. Tulonjaon tasoittuminen	42

3.2. Toimeentulotarkastelu	46
3.2.1. Eläketurvan tutkimuksen kulutusyksikköasteikko	47
3.2.2. Kulutusyksiköiden käyttö	49
3.2.3. Jakautumien muutokset	50
3.2.3.1. Tasomuutokset	51
3.2.3.2. Toimeentulojakautumien tasoittuminen	54
 4. TIIVISTELMÄ	 58
 5. LIITTEET	 64
Liite 1. Palkansaajaruokakuntanäytteen edustavuus	64
Liite 2. Tulotietojen ryhmittelystä	67
Liite 3. Liitetaulukot	71
 LÄHDELUETTELO	 75

1. JOHDANTO

Viime vuosina on pyritty aktiivisesti koordinoimaan eri väestöryhmien esittämät tulovaatimukset ja talouspolitiikan keskeisiin päämääriin - voimakkaaseen ja tasaiseen taloudelliseen kasvuun, korkeaan työllisyysasteeseen ja mahdollisimman vakaaseen rahanarvoon - tähtäävät toimenpiteet. Samalla kun tätä valtiiovallan ja etujärjestöjen välistä neuvottelumenettelyä luotiin, todettiin mm. tulonjakoa koskevien tilastojen ja tutkimusten keskeinen merkitys vallitsevien tulosuhteiden ja niissä ajanmittaan tapahtuvien muutosten toteamiseksi.

Tarkasteltaessa nykyisiä vuosittain kerättäviä tilastoja, jotka voisivat tulla kyseeseen tulonjakoa kartoittavan tutkimuksen lähdeaineistona, on havaittavissa, että ne ovat tähän tarkoitukseen joko liian aggregatiivisia, tiedoiltaan epätarkkoja tai tarkastelualueeltaan suppeita. Käyttökelpoisimmat tiedot on tätä nykyä saatavissa kotitaloustiedusteluista, joista tuorein koskee vuotta 1966 (TILASTOLLISEN ... N:o 12, ss. 20-23). Tätä taustaa vasten tarkastellen on katsottu aiheelliseksi julkaista oheinen tutkimus, vaikka sen aineisto - ruokakuntakohtaiset tulotiedot - onkin peräisin jo vuodelta 1964. Tutkimuksessa pyritään selvittämään eräiden julkisen vallan ja kotitaloussektorin välisten tulonsiirtojen vaikutusta palkansaajaruokakuntien tulonjakoon.

Tutkimus tarjoaa ensiksikin eräitä mielenkiintoisia vertailumahdollisuuksia vuoden 1966 kotitaloustiedusteluun. Olennaisempaa kuitenkin lienee, että siinä perusaineiston keruutavasta johtuen on ollut mahdollista tutkia erikseen eläkeläisruokakuntia sekä niiden ja aktiiviruokakuntien tulotasosuhteissa tulonsiirtojen seurauksena tapahtuneita muutoksia.

1.1. Henkilölliseen tulonjakoon vaikuttavat tekijät

Tulojen jakautumista voidaan tarkastella kahdelta eri kannalta. Puhutaan ensiksikin tulojen funktionaalisesta jakautumisesta, jolla tarkoitetaan tuotantotoimintaan luovutetuille tuotannontekijöille, kuten työlle ja pääomalle, mak-

settujen korvauksien eli tulojen jakautumista näiden tekijöiden kesken. Tässä tutkimuksessa keskitytään kuitenkin tarkastelemaan sitä, miten tulot jakautuvat tuotannontekijöiden omistajien kesken. Tällöin on kyse tulojen henkilöllisestä jakautumisesta, jota nimitetään vertikaaliseksi silloin, kun tulonsaajat - fyysiset henkilöt, ruokakunnat tms. - ajatellaan ryhmitellyiksi tulojen suuruuden perusteella ja horisontaaliseksi, kun luokitusperusteena käytetään muita tekijöitä, esimerkiksi sosiaaliryhmää tai elinkeinohaaraa.

Henkilöllisen tulonjaon tyypillisimpänä piirteenä on huomattava epätasaisuus. Näin on erityisesti silloin, kun tarkastellaan tulojen vertikaalista jakautumista; osalla yhteiskunnan jäsenistä ei ole tuloa lainkaan, toisilla taas runsaasti yli kohtuullisen tarpeen. Suurien tuloerojen ohella jakautumalle on tunnusomaista, että suurin osa tulonsaajista jää keskimääräisen tulotason alapuolelle.

Näitä piirteitä tutkittaessa on korostettu mitä moninaisimpien tekijöiden merkitystä. Eräät tutkijat ovat katsoneet tulojen jakautumisen perustuvan pelkästään sattumanvaraisiin tekijöihin ja tästä syystä käyttäneetkin analyyseissaan matemaattisia funktioita, joiden muotoa olettavat tulonjakautuman lähes tyvän stokastisen prosessin seurauksena. Toiset taas ovat panneet pääpainon institutionaalisille selitystekijöille ja pitäneet tulojen kulloinkin havaittua jakaumaa historiallisen kehityksen tuloksena (BJERKE, 1965, ss. 31 ja 32). On korostettu yksilöiden synnynnäisten kykyjen, ympäristötekijöiden ja omaisuuden periytymisen ansiosta säilyvien etuisuuksien merkitystä. Tulojen jakautuminen riippuu myös ilmeisesti väestön demografisista piirteistä, kuten ikä- ja sukupuolirakenteesta. Edelleen on voitu todeta tulonjaossa tapahtuvan muutoksia suhdannevaihteluiden ja inflaation seurauksena (GARVY, 1952, s. 39).

Paitsi edellä esitetyn kaltaisiin seikkoihin, jotka ennen kaikkea vaikuttavat tuotannontekijöiden jakautumiseen tulonsaajajaksiköiden kesken, on nykyään yhä enemmän alettu kiinnittää huomiota organisaatioihin ja instituutioihin, jotka säätelevät ja rajoittavat vapaan markkinamekanismin hinnanmuodostusta.

Tällaisia tekijöitä, joista suuresti riippuu, minkälaisia korvauksia tuotannol-

liseen toimintaan luovutetuista panoksista maksetaan, ovat mm. eri väestöpiirien eturyhmät, etenkin työmarkkinajärjestöt, ja julkinen valta.

1.2. Tutkimuksen tarkoitus

Myös Suomessa julkinen valta vaikuttaa nykyään voimakkaasti tulojen jakautumiseen. Tämä on suurelta osalta seurausta sen keskeisestä asemasta talouselämän säätelijänä. Julkisen vallan monitahoista merkitystä tulonjaon kannalta on omiaan korostamaan, että lähes jokaisella sen toimenpiteellä on ainakin välilliset vaikutuksensa tulonmuodostukseen silloinkin, kun tähän ei ole tarkoituksellisesti pyritty. Talouspolitiikan vaikutukset heijastuvat jo tulojen funktionaalisessa jakautumassa, josta puolestaan riippuu, millaiseksi tulojen henkilöllinen jakautuminen muodostuu.

Toisaalta julkisyhteisöt puuttuvat väestön tulonjakosuhteisiin myös suoranaisesti. Näin tapahtuu luonnollisesti jo siitä syystä, että julkinen sektori rahoittaa menotaloutensa suurimmalta osalta kotitaloussektorista peräisin olevin verovaroin. Tulojen jakautuman muuttamista voidaan kuitenkin käyttää myös keinona esimerkiksi jonkin talouspoliittisen tavoitteen saavuttamiseksi. Koska väestöryhmien tulojen käyttötavat poikkeavat toisistaan, muutokset tulonjaossa vaikuttavat kokonaissäästämiseen ja kulutukseen ja niiden kautta pääomanmuodostukseen, tuotannon määrään ja suuntautumiseen sekä hyödykkeiden hintoihin.

Tulojen jakautuminen ei kuitenkaan ole pelkästään kansantaloudellisesti mielenkiintoinen, vaan on aina ollut yhteiskunnallisiin olosuhteisiin syvällisesti vaikuttava sosiaalinen ongelma ja kiistakysymys. Korkea kansantulo ja ripeä taloudellinen kehitys, joka on hyvinvointipolitiikan tärkeimpiä tavoitteita, eivät sinänsä vielä takaa, että väestö kokonaisuudessaan voisi hyvin. Tulonjakosuhteet kehittyvät nimittäin usein sellaisiksi, että ne aiheuttavat tyytymättömyyttä. Sosiaaliset näkökohdat muodostavatkin tästä syystä hyvin olennaisen perusteen julkisen vallan

puuttumiselle tulonjakoon. Julkisyhteisöjen kansantuoteosuuden voimakas kasvu johtuu osittain juuri siitä, että hyvinvointivaltioissa niiden tavoitteeksi on asetettu tulonjaon muuttaminen paremmin väestön tarpeiden jakautumaa vastaavaksi, kuin miksi se ilman julkisen vallan väliintuloa muodostuisi. Tulon uudelleenjakaminen - redistribuutio - tähtää siten tulonjaon tasoittamiseen sekä vertikaalisessa että horisontaalisessa mielessä, mikä ennen kaikkea merkitsee, että pyritään takaamaan kaikille kansalaispiireille tietty minimitoimeentulo tai kohtuulliseksi katsottu elintaso, niin epämääräinen ja ajan sekä kansantalouden resurssien mukaan määräytyvä kuin tällainen tavoite onkin.

Vuonna 1964, jota ajanjaksoa tässä tutkimuksessa tarkastellaan, julkiset kulutusmenot ja bruttopääomanmuodostus kohosivat meillä 19.6 %:iin markkinahintaisesta bruttokansantuotteesta. Julkisen sektorin merkitys tulojen uudelleenjakajana taas käy ilmi siitä, että samana vuonna sen yksityiseltä sektorilta keräämät tulonsiirrot muodostivat 32.7 % kansantalouden käytettävissä olevista tuloista. Tälle sektorille palautui näistä kolmannes loppuerän muodostaessa osan julkisen sektorin käytettävissä olevista tuloista (TILASTOLLISIA ... N:o 43, 1968).

Nämä numerotiedot antavat kuvan tulonsiirtovirtojen suhteellisesta merkityksestä kansantaloudessamme. Niiden perusteella ei kuitenkaan voida sanoa, miten tulonsiirrot vaikuttivat tulojen henkilölliseen jakautumiseen. Tämä tutkimus pyrkii omasta näkökulmastaan tuomaan lisävalaistusta tähän seikkaan. Siinä esitetyt laskelmat pohjautuvat haastatteluin saatuihin tulotietoihin, jotka kerättiin valtakunnallisen näytteen avulla vuonna 1969 julkaistun, maamme nykyisen eläketurvan tasoa selvittelevän tutkimuksen tarkoituksia varten.¹⁾ Viime mainitusta tutkimuksesta käytetään jäljempänä nimitystä eläketurvan tutkimus. Sen keskeisenä tavoitteena on osoittaa, minkälaisen toimeentulotason

1) Terho Pulkkinen: Eläketurva ja toimeentulo, Hki 1969
Päätöksen mainitun tutkimuksen suorittamisesta teki Sosiaalipoliittinen Yhdistys. Tutkimuksen rahoittivat Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos.

vanhukset ja työkyvyttömät ovat maassamme saavuttaneet aktiiviväestöön nähdän. Näyte on ongelma-asettelusta johtuen poimittu siten, että nämä väestöryhmät muodostavat siinä kukin oman ositteensa. Eläketurvan tutkimuksen aineistosta on irroitettu tässä analysoitavaksi sen palkansaajaruokakuntia koskeva osa.

Käsillä olevan tutkimuksen redistribuutiota koskevien laskelmien avulla on pyrkimyksenä

- 1) selvittää eräiden keskeisten julkisen vallan ja kotitaloussektorin välisten tulonsiirtojen vaikutus vertikaaliseen tulonjakoon kussakin otosryhmässä (ositteessa) erikseen
- 2) laatia ositteiden yhdistetty tulonjakautuma, jolloin on todettavissa koko palkansaajaväestön vertikaalisessa tulonjakautumassa tapahtuneet muutokset
- 3) todeta, missä määrin tarkasteltavat tulonsiirrot muuttivat otosryhmien välisiä horisontaalisia tulosuhteita.

Tulojen uudelleenjakautumista koskevilla laskelmilla pyritään lähinnä arvioimaan annettujen ja saatujen tulonsiirtojen yhteisvaikutusta. Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota kuitenkin myös tulojen rakenteeseen ja sen muutoksiin tulotasolta toiselle siirryttäessä. Näin saadaan käsitys yksittäisten tulonsiirtotoimenpiteiden ja samalla sellaistenkin tuloerien merkityksestä, joiden vaikutus ei ilmene redistribuutiota koskevista laskelmista.

Tutkimuksessa on ensisijaisesti pidetty tulonsaajayksikköinä ruokakuntia. Tällaiseen tarkastelutapaan perustuvissa laskelmissa on kyse puhtaasti tulojaon tutkimisesta. Tulonsiirtojen perimmäisenä tarkoituksena on kuitenkin nähtävä niiden vaikutus ruokakuntien toimeentulomahdollisuuksissa ilmeneviin eroihin. Tältä kannalta katsoen ei pelkkien tuloerojen tutkiminen ole riittävää, sillä ruokakunnan toimeentuloon vaikuttaa olennaisesti tulojen suuruuden ohella mm. tästä tulosta riippuvaisten henkilöiden lukumäärä. Siksi redistribuution merkitystä onkin yritetty havainnollistaa myös jakautumilla, jotka osoittavat, millaisen suhteellisen toimeentulotason toinen toisiinsa-

sa verrattuna erilaisiin ruokakuntiin kuuluvat henkilöt ovat saavuttaneet. Näitä jakautumia laadittaessa on käytetty apuna eläketurvan tutkimusta varten rakennettua kulutusyksikköasteikkoa.

Puhtaasti tuloihin kohdistuva ja toimeentuloeroja kartoittava tarkastelutapa poikkeavat toisistaan melko huomattavasti, mistä syystä ne muodostavat kumpikin itsenäisen kokonaisuuden. Niiden välillä suoritettava vertailu tuo kuitenkin mielenkiintoisen lisän tutkimusasetelmaan. Jos tarkasteltavat tulonsiirtotoimenpiteet kohdistuvat ruokakuntiin siten, että tulojen ohella ruokakuntien rakenne tulee otetuksi huomioon niiden toimeentulomahdollisuuksiin vaikuttavana tekijänä, pitäisi tasoittumisen olla selvemmin havaittavissa väestön suhteellisia toimeentulomahdollisuuksia kuvaavissa jakautumissa kuin varsinaisissa tulonjakautumissa.

2. TUTKIMUSONGELMAN JA AINEISTON TEOREETTINEN TARKASTELU

2.1. Tulojen uudelleenjaosta

Kuten edellä jo todettiin, julkinen valta vaikuttaa tulonmuodostukseen monilla muillakin kuin talous- ja tulonjakopoliittisilla toimenpiteillään. Periaatteessa olisi redistribuution selvittämiseksi siten pystyttävä osoittamaan, mikälainen yhteisvaikutus julkisen sektorin kaikella toiminnalla on henkilölliseen reaali- eli hyödykkeissä mitattuun tulonjakoon. Tämä edellyttäisi tarkasteluajankohtana havaitun reaalitulojen jakautuman vertaamista jakautumaan, johon julkisyhteisöt eivät lainkaan olisi puuttuneet (PEACOCK, 1954, s. 7). Tällaisen hypoteettisen jakautuman laatiminen on kuitenkin mahdotonta, joten jo pelkästään tästä syystä redistribuutiota ei käytännössä voida mittaamisessa lähestyä näin laaja-alaisesti. Seuraavassa rajoitutaankin tarkastelemaan myöhemmin esitettävien laskelmien taustaksi vain sellaisia julkisen vallan toimenpiteitä, joilla voidaan välittömästi puuttua tulonmuodostukseen. Monin osin on näidenkin kvantitatiivisen vaikutuksen selvittäminen erittäin vaikeata.

Julkinen valta vaikuttaa monin toimenpitein tulonmuodostukseen jo tuotantovaiheessa, josta väestön henkilölliset tuotannontekijä- eli ansaintatulot ovat peräisin. Osa näistä on suoranaisia säännöstelytoimenpiteitä. Esimerkiksi hinta-, palkka- ja vuokrasäännöstelyllä voidaan estää näiden tulokanavien yksikkökorvauksia nousemasta yli suotavaksi katsotun tason tai turvata vähimmäistaso. Samaan kategoriaan ovat luettavissa myös osinkojen rajoittaminen. Mainittakoon edelleen työllisyysmenot ja ennen kaikkea hintoihin kohdistuvat toimenpiteet kuten tukipalkkiot ja välillinen verotus. Myös tuotannon tukeminen avustuksin ja halpakorkoisin lainoin ovat luettavissa tulojen ansaintavaiheessa sovellettaviksi tulonjakopoliittisiksi keinoiksi (VIITA, 1959, s. 102 ja 1964, s. 807).

Ansaintatulojen muodostumiseen ja jakautumiseen vaikuttavia toimenpiteitä voidaan ja yleensä perustellaankin sellaisin tavoittein kuin hintatason vakavuus, omavaraisuus ja täystyöllisyys. Kuitenkin on ilmeistä, että nämä talouspolitiikan välineet ovat saamassa entistä suuremman merkityksen puhtaasti tulonjakoa muuttavina toimenpiteinä. Horisontaalisessa mielessä ne ovat jo pitkään olleet tässä suhteessa keskeisiä. Ajateltakoon vain harjoitettua maataloustulopolitiikkaa. Vertikaalisten tulonjakonäkökohtien huomioonotto ilmenee puolestaan mm. pyrkimyksenä turvata vähimmäispalkkataso.

Julkisyhteisöjen varsinaisiksi redistributiivisiksi toimenpiteiksi katsotaan kuitenkin usein lähinnä ne, joiden seurauksena lopullinen hyödykkeissä mitattujen reaalitulojen jakautuma poikkeaa tuotannollisesta toiminnasta saatujen ansaintatulojen jakautumasta. Niiden eräänä ja usein keskeisenä tarkoituksena on väestön tulonjakosuhteiden tasoittaminen. Ne muuttavat välittömästi markkinaprosessissa muodostunutta tulonjakoa, kun taas tulonjakopoliittiset toimenpiteet, jotka kohdistuvat jo ansaintatulojen muodostumisvaiheeseen, ovat luonteeltaan pitkäjänteisempiä. Viimeksi mainittujen seurauksena muuttuu ansaintatulojen jakautuma tulevaisuudessa toisenlaiseksi kuin se tarkasteluajankohtana on (af HEURLIN, 1962, s. 24).

Varsinaiset tulojen uudelleenjakotoimenpiteet voidaan kaavamaisesti ryhmitel-

lä sen mukaan, missä reaalityulojen muodostusprosessin vaiheessa niitä sovelletaan. Ensimmäiseksi on tällöin mainittava keinot, jotka vaikuttavat käytettävissä olevien nimellistulojen muodostumiseen. Näiden toimenpiteiden seurauksena ostovoima jakautuu tulonsaajajaksiköiden kesken tasaisemmin kuin tulojen ansaintavaiheessa. Todettakoon tässä yhteydessä, että tulonsiirtopolitiikan katsotaan suppeasti määritellen muodostuvan juuri näistä toimenpiteistä, joita seuraavassa hieman lähemmin tarkastellaan.¹⁾

Fyysisten henkilöiden tulo- ja omaisuusverotuksen, sosiaalityrva- sekä eräiden muiden veroluontoisten maksujen muodossa osa tuotannontekijätuloista siirtyy julkiselle sektorille. Valtionveron progressiivisuus johtaa jos sinänsä eri tulonsaajien paitsi absoluuttisten myös suhteellisten tuloerojen pienenemiseen. Sitä paitsi ne, joiden kohdalla jompi kumpi vero-objekteista suuruudeltaan jää alle sovitun tason, eivät tältä osin lainkaan joudu verotuksen kohteiksi. Lisäksi otetaan huomioon myös eräät muut verovelvollisen maksukykyyn vaikuttavat tekijät kuten perheen koko ja asuinpaikan kalleusluokka. Mainittakoon vielä, että myös kunnallisella tuloverolla proportionaalisuudestaan huolimatta on markkamääräisiä tuloeroja supistava vaikutus samoin kuin yhtiöverotuksella siltä osin, kuin se heijastuu osinkojen pienenemisenä (af HEURLIN, 1962, ss. 28 ja 29).

Käytettävissä olevien nimellistulojen muodostumiseen vaikutetaan myös monin siirtotuloerin. Tällaisia ovat mm. sosiaalityrvapolitiikan piiriin luettavat ostokyvyn ilmaislouvatukset, joiden yleisenä tarkoituksena on turvata erilaisten sosiaalitysten riskien kohtaamille yksilöille ja väestöryhmille toimeentulon jatkuvuus (WARIS, 1966, s. 163). Tämän kaltaisista tulonsiirtopolitiikan keinoista mainittakoon tässä kansaneläkkeet, sairausvakuutuskorvaukset sekä lapsi- ja perhelisät. Ne kohottavat yleensä ansaintatulojen jakautuman "alapäässä" olevien ja näin ollen myös sellaisten väestöryhmien tulotasa, joilla ei

1) Laajasti ottaen luetaan tulonsiirtopolitiikan piiriin kaikki keinot, joilla julkisyhteisöt voivat vaikuttaa reaalityulojen jakautumaan.

ole tuotannontekijätuloja lainkaan.

Redistributiivisesti vaikuttavat edelleen ne julkisen vallan toimenpiteet, jotka kohdistuvat markkinahintoihin ja muotouttavat näin ollen reaalityulojen jakautumaa siinä vaiheessa, jolloin nimellistuloja käytetään tavaroiden ja palvelusten ostamiseen. Menetelminä ovat pääasiassa samat, joihin jo edellä viitattiin ansaintatulojen jakautumaa muuttavina toimenpiteinä, siis lähinnä välilliset verot, tukipalkkiot ja suoranainen hintasäännöstely. Niinpä esimerkiksi vuokrasäännöstelyllä samanaikaisesti supistetaan vuokranantajan tuotannontekijätuloja ja lisätään vuokralaisen reaalisia kulutusmahdollisuuksia. Tästä kaksitahoisesta vaikutuksesta huolimatta on ensisijainen pyrkimys juuri reaalisten kulutusmahdollisuuksien tasoittamiseen havaittavissa ylellisyystavaroiden raskaana verotuksena ja välttämättömyystavaroiden hintojen alentamisena välittömin hintatukipalkkioin (VIITA, 1964, s. 809). Mainittujen toimenpiteiden merkitystä redistributiivisessa mielessä arvioitaessa niitä on näin ollen tarkasteltava lähinnä kuluttajan kannalta.

Varsin merkityksellisiä reaalityulojen jakautumisen kannalta ovat edelleen ilmaisannit, joilla tarkoitetaan yksityisille henkilöille tai kollektiiviseen käyttöön korvauksetta tai alikustannushintaan luovutettuja tavaroita ja palveluksia. Kollektiivisesta kulutuksesta otettakoon tähän esimerkeiksi valtakunnan yleishallinto, sen sisäisestä järjestyksestä huolehtivien organisaatioiden sekä tielaitoksen ylläpito ja kehittäminen. Konkreettisemmin väestön reaalisten kulutusmahdollisuuksien jakautumiseen vaikuttavat kuitenkin opetus-, terveydenhoito- ja sosiaalitoimen palvelukset (KOMITEANMIETINTÖ 1966:B 85, s. 24). Ilmaisanneista erityisesti kollektiivihyödykkeiden redistributiivisen vaikutuksen arviointi on kuitenkin erittäin vaikeata.

2.1.1. Tarkasteltavat tulonsiirtotoimenpiteet

Käytettävissä olevasta aineistosta johtuen ei tässä tutkimuksessa kuitenkaan voida tarkastella tulojen uudelleenjakautumiseen johtavia toimenpiteitä edellä esitetyssä laajuudessa. Haastatteluihin pohjautuvan materiaalin perusteella

joudutaan pitäytymään käytettävissä olevien nimellistulojen muodostumisvaiheessa sovellettujen keinojen - erilaisten sosiaalisten siirtotulojen ja välittömien verojen ja veronluonteisten maksujen - vaikutuksen arviointiin. Ilmais-antien ja tulojen käyttö- sekä ansaintatulojen muodostumisvaiheeseen liittyvien menetelmien aiheuttamat muutokset tulonjaossa eivät siten ilmene jäljempänä esitetyistä laskelmista. Vaikka näin rajoitutaankin vain tulonmuodostusprosessin yhdessä vaiheessa käytettyihin keinoihin, ne muodostavat kuitenkin sen osan tulonjakopolitiikasta, jonka redistributiivinen luonne on ilmeisin.

2.2. Vertailtavien tulokäsitteiden sisältö

2.2.1. Teoreettinen tarkastelu

Redistribuuutiota analysoidaan tässä tutkimuksessa vertaamalla ansaintatulojen ja käytettävissä olevien nimellistulojen jakautumia toisiinsa. Seuraavassa luodaan teoreettisluonteinen katsaus näiden tulokäsitteiden sisältöön, jonka pohjalta sitten suoritetaan aineiston tulotietojen ryhmittely.

Tarkastelussa on aiheellista lähteä liikkeelle henkilöllisten tulojen käsitteestä, jolla tarkoitetaan tulonsaajayksikön tutkimusajankohtana todella saamia tuloja. Käytännössä tämä merkitsee, että tehdään ero julkisen sektorin, yrityssektorin ja yksityisten tulonsaajien eli kotitaloussektorin välillä. Ensiksi mainittujen tuloista tulee tarkasteltavan sektorin tuloja vasta sitten, kun ne tosiasiallisesti saadaan. Tästä syystä esimerkiksi yhtiöiden jakamattomat voitot ja työntekijöistään suorittamat sosiaaliturvamaksut eivät sisälly tämän tutkimuksen tulokäsitteisiin. Työnantajan suorittamia sosiaaliturvamaksuja voidaan paremminkin pitää yritysten maksamina veronluonteisina maksuina kuin työntekijöiden ansaintatuloina (KOMITEANTIETINTÖ 1966:B 85, ss. 34 ja 35).

Sanotun perusteella voidaan i:n tulonsaajayksikön ansaintatulot y_{ia} esittää seuraavan määritelmäyhtälön avulla:

$$y_{ia} = y_{ih} - y_{it} \quad (1)$$

jossa y_{ih} = henkilölliset tulot ja y_{it} = saadut tulonsiirrot. Käytettävissä ole-

vat tulot y_{ik} määräytyvät puolestaan seuraavasti:

$$y_{ik} = y_{ih} - v_i \quad (2)$$

jossa v_i = välittömät verot sekä muut annetut tulonsiirrot. Vertailtavien tulokäsitteiden välillä vallitsee näin ollen seuraava riippuvuussuhde:

$$y_{ik} = y_{ia} + y_{it} - v_i \quad (3)$$

Ansaintatulot eli tuotannontekijätulot ovat luonteeltaan tuotannolliseen toimintaan luovutetuille panoksille maksettuja korvauksia. Palkansaajaväestön osalta ne muodostuvat pääasiassa työstä työsuhteen perusteella saaduista rahaja/tai luontoistuloista, mutta myös omaisuustuloista. Viimeksi mainittuihin luetaan yhtä hyvin reaali-pääomasta saadut tulot kuin finanssipääomalle maksetut osingot, korot ja indeksihyvitykset.

Tulonsiirroilla tarkoitetaan vastikkeettomia ostokyvyn ilmaislouvutuksia tai luontoissuorituksia, jotka saajan kannalta ovat siirtotuloja ja antajan kannalta siirtomenoja. Siirtotuloille on näin ollen luonteenomaista, ettei niitä voida pitää tuotannolliseen toimintaan luovutetun panoksen korvauksena. Tulonsiirtoja määriteltäessä on edelleen otettava huomioon tulonsiirtojen ja pääomansiirtojen välinen ero. Rajanveto voidaan suorittaa siten, että tulonsiirtojen katsotaan vaikuttavan suoraan tulonsaajayksikön käytettävissä oleviin tuloihin ja siten välittömästi myös sen tulonkäyttömahdollisuuksiin. Pääomansiirtoihin kuuluvat taas erät, jotka ennemminkin muuttavat kohteittensa varallisuusasemaa ja vasta välillisesti niiden tuloja (KOMITEANMIETINTÖ 1966:B 85, s. 20).

Kotitaloussektorin kannalta katsoen tulonsiirrot voidaan ryhmitellä sen sisäisiin sekä sen ja lähinnä julkisen vallan välisiin virtoihin, joista tässä tutkimuksessa huomio kohdistetaan viimeksi mainittuihin. Tyypillisiä julkisia tulonsiirtoja ovat jo edellä mainitut lapsilisät ja välittömät verot. Läheskään aina ei kuitenkaan ole helppoa tunnistaa kotitaloussektorin ja julkisen vallan välisiin tulonsiirtoihin luettavia tuloeria. Tämä johtuu ennen muuta monitahoiseksi ja monimutkaiseksi kehittyneestä sosiaaliturvajärjestelmästä, jolle on tunnusomaista yrityssektorin huomattava osuus kustannusten kattajana.

2.2.2. Tulotietojen ryhmittely

Palkansaajaväestön osalta kysymykseen tulevat ruokakuntakohtaiset tulo- ja verotiedot on luokiteltu haastattelulomakkeessa seuraavasti:

1. Ansiotulot (veroja vähentämättä)
 - a. Rahapalkka päätoimesta
 - b. Sivutoimet, ylityöt ja tilapäiset ansiotulot
2. Omaisuustulot
 - a. Tulot vuokratusta asunnosta
 - b. Korko- tai osinkotulot
 - c. Indeksihyvitykset
 - d. Muut
3. Luontoistulot
(Asunto, ruoka, vaatetus ym.)
4. Kansaneläke
 - a. Työkyvyttömyyseläke
 - b. Vanhuuseläke
 - c. Vanhuudentuki
5. Yleiset avustukset
 - a. Sosiaalilautakunnalta
 - b. Lapsilisä ja erityislapsilisä
 - c. Perhelisä
 - d. Invalidiraha
 - e. Asumistuki tai perheenasuntoavustus
 - f. Muut
6. Työsuhde-eläke
 - a. TEL-, LEL- tai MEL-eläke ¹⁾
 - b. Valtion eläke
 - c. Kunnan eläke
 - d. Seurakunnan eläke
 - e. Perhe-eläke puolison jälkeen
 - f. Muu
7. Avustus ja korvaus muilta ruokakuntaan kuuluvilta
 - a. Kotona asuvilta lapsilta
 - b. Kotona asuvilta muilta sukulaisilta
 - c. Taloudessa asuvilta täysihoitolaisilta ja asukeilta

1) TEL = työntekijäin eläkelaki

LEL = lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki

MEL = merimieseläkelaki

8. Toistuva avustus ruokakunnan ulkopuolella asuvilta
 - a. Lapsilta
 - b. Muilta henkilöiltä
 - c. Laitoksilta ja yhdistyksiltä
 - d. Elatusapu tai elatusavun ennakko
9. Tapaturmavakuutuksen, liikennevakuutuksen, sairausvakuutuksen, sotilasvammalain ja vapaaehtoisen vakuutuksen perusteella maksettu henkilökorvaus
 - a. Päivä- tai äitiysraha
 - b. Eläke
 - c. Elinkorko
 - d. Huoltoeläke
 - e. Muu
10. Työttömyys-, lakko- ym. avustukset
 - a. Työttömyysavustus työttömyyskassalta tai työvoimatoimikunnalta
 - b. Lakkoavustus
 - c. Muu
11. Kertatulot
 - a. Perintö ruokakunnan ulkopuolella asuvilta
 - b. Lahjat (rahassa) ruokakunnan ulkopuolella asuvilta
 - c. Arpajais- ja veikkausvoitot
 - d. Ostopalautukset
 - e. Veronpalautukset
 - f. Saatu korvaus vapaaehtoisen vakuutuksen perusteella
 - g. Hautausavustus
12. Muut kuin edellä mainitut tulot
(Esim. yksityiseltä henkilöltä saatu vahingonkorvaus)
13. Verot

Edellä esitetyt tiedot on eläketurvan tutkimusta varten viety magneettinauhalle yleensä numeroin merkittyjä pääkohtia koskevinä. Alajaottelu on tässä esitetty lähinnä pääkohtien sisällön havainnollistamiseksi. Alkuperäiseen tarkoitukseensa - väestöryhmien käytettävissä olevien tulojen mittaamiseen - sovelias tulotietojen ryhmittely ei kuitenkaan ole erityisen onnistunut tulonsiirtojen tarkastelun kannalta, mihin tarvittaisiin yksityiskohtaisempi ja eräin kohdin esitetystä poikkeavakin jaottelu. Seuraavassa selvitetään lyhyesti mitä edellä luetelluista tuloryhmistä on luettu toisaalta ansainta-, toisaalta käytettävissä oleviin tuloihin kuuluvaksi. Liitteessä 2 on sen sijaan tarkasteltu yksityiskohtaisemmin alla esitettyyn ratkaisuun johtaneita tekijöitä.

Ruokakunnan kokonaistulojen (em. kohdat 1-12) voidaan katsoa vastaavan edellä mainittua henkilöllisten tulojen käsitettä. Laskelmissa esiintyvät käytettävissä olevat tulot on muodostettu siten, että kokonaistuloista vähennettiin kohta 13, joka muodostuu ruokakunnan tutkimusvuonna maksamista valtion tulo- ja omaisuusverosta, kunnallisesta tuloverosta, kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksuista ja kirkollisverosta. Joidenkin ruokakuntien osalta sisältyy tähän kohtaan myös perinnöstä maksettuja veroja.

Edellä esitetyn määritelmäyhtälön (1) mukaan ansaintatulojen käsitteeseen päästään puolestaan vähentämällä henkilöllisistä tuloista (ruokakunnan kokonaistulot) saadut tulonsiirrot. Koska tutkimuksessa keskitytään julkisen valtion tulonsiirtojen vaikutuksen analysointiin, muodostuu ansaintatulojen sisällön määräytymisen kannalta keskeiseksi kysymys siitä, mitä edellä luetelluista tuloeristä voidaan pitää julkiselta sektorilta saatuina. Liitteestä 2 tarkemmin ilmenevistä syistä tässä tutkimuksessa on päädytty suhteellisen harvojen siirtotulojen vaikutuksen tarkasteluun. Ruokakunnan kokonaistuloista on ansaintatuloihin pääsemiseksi vähennetty nimittäin vain kohta 4, kansaneläke, ja kohta 5, yleiset avustukset, jotka muodostuvat lakisääteistä sosiaalihuoltoa hoitavien kunnallisten sosiaalilautakuntien raha- ja luontoissuorituksista sekä valtion varoista maksetuista sosiaaliavustuksen piiriin kuuluvista, lähinnä perhekustannusten tasaamiseen tähtäävistä suorituksista.

Sanotusta selviää, että ansaintatulot, siten kuin ne tässä yhteydessä on jouduttu määrittelemään, sisältävät puhtaiden henkilöllisten tuotannontekijätulojen ja kotitaloussektorin sisäisten tulonsiirtojen ohella eräitä julkiselta sektorilta saatuja siirtotuloja. Näitä ovat sairausvakuutuslain, joka kuitenkin ehti olla voimassa tutkimusvuonna vain neljä kuukautta, ja sotilasvammalain mukaiset henkilökorvaukset (kohta 9) sekä veronpalautukset ja kansaneläkelain mukainen hautausavustus (kohta 11). Niiden merkitys kokonaisuuden kannalta on kuitenkin varsin vähäinen. Todettakoon vielä, että työ- ja virkasuhde-eläkkeitä ei tässä ole katsottu tulonsiirroiksi, vaan palkkaan rinnastettaviksi sosiaalisiksi eduiksi.

2.2.3. Tulonjakopoliittisten toimenpiteiden kohtaannosta

Tulonjakopolitiikan seurausten arviointia vaikeuttaa, ettei aina ole varmaa, keiden rasitukseksi tai hyödyksi määrätty toimenpide viime kädessä koituu. Tarkasteltaessa kohtaanto-ongelmaa esim. verotuksen osalta on kysymys siitä, voidaanko katsoa veron nimellisellä maksajalla olevan mahdollisuuksia siirtää hänelle tästä aiheutuva taloudellinen rasitus muiden kannettavaksi. Kohtaannon epävarmuus liittyy kuitenkin ennen kaikkea markkinahintoihin kohdistuviin menetelmiin sekä yhtiöverotukseen, jotka eivät kuulu tämän tutkimuksen tarkastelukohteisiin. Niinpä esimerkiksi välilliset verot saattavat kulloisistakin markkinaolosuhteista riippuen joko siirtyä hyödykkeiden hintoihin tai jäädä yrityssektorin rasitukseksi.

Osittain kohtaantoa koskevien tutkimustulosten puutteen vuoksi, osittain taas tutkimusteknisistä syistä johtuen, kohtaanto-ongelma on useimmiten jouduttu ratkaisemaan varsin kaavamaisista menettelytapaa noudattaen. Yleensä välillisten verojen ja hintatukipalkkioiden oletetaan vaikuttavan yksinomaan kuluttajien reaalitytöihin, yhtiöverotuksen siirtyvän osittain kuluttajien maksettavaksi, kun taas lähes kaikkien muiden tulonjakopoliittisten toimenpiteiden - tässä tarkastellut mukaanlukien - katsotaan kohdistuvan alunperin tarkoitettuihin henkilöihin ja väestöryhmiin (CARTTER, 1955, ss. 17-25).

2.3. Tutkimuksen näyte

Tarkasteltakoon seuraavaksi empiiristä aineistoa palkansaajaruokakuntanäytteen muodostamisen ja luokittelun kannalta.

Kuten muistetaan laskelmien pohjana oleva materiaali on peräisin tutkimuksesta "Eläketurva ja toimeentulo". Sitä varten suoritettiin pääasiassa helmikuussa 1965 lähes 3 000 haastattelua, jotka koskivat haastateltujen olosuhteita vuonna 1964. Käsillä olevan tutkimuksen näytteen muodostamisen taustaksi selvitetään seuraavassa ensiksi yleispiirteittäin perusaineiston keruutapaa.

Kenttätutkimuksen perusjoukon muodosti koko 25-79-vuotias ns. kotona asuva väestö. Tutkimusongelmasta johtuen tämä joukko jaettiin kolmeen osaan:

- 1) 65-79-vuotiaat vanhuuseläkettä saavat henkilöt
- 2) 25-64-vuotiaat (toistaiseksi myönnettyä) työkyvyttömyyseläkettä saavat henkilöt
- 3) 25-64-vuotias muu väestö

Eläkeläiset poimittiin Kansaneläkelaitoksen nauhastosta, muut taas Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön työvoimatutkimustoimiston jatkuvaa työvoimatutkimusta varten henkikirjoista ottamasta väestönäytteestä. Seuraavassa käytetään lyhyiden vuoksi em. ryhmistä nimityksiä vanhukset, työkyvyttömät ja aktiivit.

Otantamenetelmänä käytettiin kaksiasteista ositettua otantaa. Ensiasteisina otantayksikköinä olivat kunnat. Kuntakohtainen näyte muodostui 14 kaupunki- ja kauppalakunnasta, joista Helsinki, Turku, Tampere ja Lahti otettiin mukaan arpomatta, sekä 33 maalaiskunnasta. Mainittujen kolmen ositteen toisen asteen otosyksiköiden kiintiöt - noin 1 000 henkeä kussakin - jaettiin otokseen tulleiden kuntien kesken niiden väestömäärän mukaisessa suhteessa kuitenkin niin, että kunnan väestön ikärakenne tuli huomioonotetuksi. Hyväksyttyjä haastatteluja saatiin 2 472, joista 853 oli vanhuksia, 814 työkyvyttömiä ja 805 aktiiveja koskevia (PULKKINEN, 1969, ss. 274-277).

Vaikka näyte onkin henkilöpohjainen, haastattelut eivät kuitenkaan koskeneet tulojen ja varainkäytön osalta vain valituksi tullutta henkilöä, vaan koko sitä ruokakuntaa, johon hän kuului. Tulonsaajayksikkönä onkin eläketurvan tutkimuksessa pidetty ruokakuntaa, johon luettiin kuuluvaksi henkilöt, jotka asuivat yhdessä ja joilla oli yhteinen ruokatalous. Ruokakunnat on puolestaan ryhmitelty em. otosryhmiin haastatellun henkilön mukaan.

2.3.1. Palkansaajaruokakuntien määrittely

Eläketurvan tutkimuksen aineistosta on tässä tarkasteltavaksi otettu vain palkansaajaruokakunnat. Yrittäjäatalouksien sulkeminen analyysin ulkopuolelle.

johtuu siitä, että mainitut ryhmät poikkeavat toisistaan sekä homogeenisuu-
tensa ja tulojensa rakenteen puolesta että julkisen vallan tulonsiirtopolitiikan
kohteina. Kaikkien palkansaaajien verotus tapahtuu samojen periaatteiden mu-
kaisesti, kun taas maatalousyrittäjiin tutkimusajankohtana sovellettu pinta-
alaverotus poikkesi, paitsi edellisestä, myös kirjanpitovelvollisten yrittäjien
tuloverotuksesta. Pelkästään tästä syystä olisi ollut välttämätöntä tarkastel-
la näitä väestöryhmiä rinnan, mikä olisi tehnyt tutkimuksen - muut jaotte-
lut huomioonottaen - liian hajanaiseksi ja monimutkaiseksi. Yrittäjäväestö
poikkeaa palkansaaajista myös sikäli, että näiden tulonmuodostus on voimak-
kaammin jo ansaintatulojen muodostumisvaiheessa sovelletuista julkisen val-
lan toimenpiteistä riippuvainen. Mainittakoon vielä, että palkansaaajien tulo-
tiedot ovat todennäköisesti yrittäjiä koskevia luotettavampia, koska haastat-
telutilanteessa oli helpompi selvittää työsuhteen perusteella saadut työtulot
kuin yrittäjätoiminnan tuotot ja kustannukset, joiden erotuksesta yrittäjätulo
muodostuu (PULKKINEN, 1969, ss. 285-289).

Palkansaajaruokakuntien määrittelykriteereinä näitä eläketurvan tutkimuksen
aineistosta irroitettaessa pidettiin ensiksikin, että

- 1) ruokakunnan päämies (henkilö, joka ensisijaisesti vastaa ruokakunnan toi-
meentulosta) otosryhmästä riippuen oli tai oli ollut palkansaaaja ts. toimi-
henkilö tai työntekijä, ja lisäksi, että
- 2) ruokakunnassa ei tutkimusajanjaksona kenelläkään sen jäsenistä ollut yrit-
täjätuloa.

Suurimmassa osassa ruokakunnista päämies lienee nimittäin se henkilö, jon-
ka tunnusmerkistö ratkaisevimmin painaa leiman koko ruokakuntaan. Koska
tutkimuksessa toisaalta ei tehdä vertailuja palkansaaaja- ja muiden ruokakun-
tien välillä, katsottiin edelleen tulorakenteen homogenisointi aiheelliseksi
(vrt. esim. KOMITEANMIETINTÖ 1966:B 94, ss. 25 ja 26). Tämä rajoi-
tus ei luonnollisesti eliminoi sitä mahdollisuutta, etteikö joku ruokakunnan
jäsenistä olisi entinen yrittäjä.

Edellä esitettyjen määritelmällisten syiden lisäksi rajattiin aineistoa myös
sitä, että palkansaajaruokakuntanäytteeseen otettiin vain sellaiset ruokakun-

nat, joissa juuri päämies oli sattunut haastatelluksi henkilöksi. Tämä johtuu puhtaasti otantateknillisistä syistä. Näin muodostui kussakin otosryhmässä ruokakunnan näytteeseen tulotodennäköisyys riippumattomaksi sen ao. otosryhmään kuuluvien henkilöiden lukumäärästä. Tarkoituksena oli saada näytteen ruokakuntakoon mukainen edustavuus mahdollisimman hyväksi. Samalla tulivat otosryhmät toisensa poissulkeviksi, jota on pidettävä edellytyksenä koko palkansaajaväestöä koskevien jakautumien laatimiselle otosryhmät yhdistämällä.

Esitetyin rajaamisperustein päädyttiin aktiivien osalta 334, työkyvyttömiä 333 ja vanhusten 265 ruokakuntaan. Palkansaajaruokakuntanäytteen edustavuutta on tarkasteltu liitteessä 1.

Perusasetelmana palkansaajaruokakuntanäytteen muodostuminen kolmesta ositteesta sen mukaan, onko ruokakunnan päämies aktiivihenkilö vai kuuluuko hän jompaan kumpaan eläkeläisryhmään, tuntuu tulonsiirtopolitiikan vaikutusten tutkimisen kunnalta varsin sovelialta. Osoittaahan pyrkimys vähimmäistulojen tulotason turvaamiseen, että tulonsiirtopolitiikan, -vaikkaa se sulkeekin pii-riinsä koko väestön, eräänä keskeisenä pyrkimyksenä on yhteiskunnan epäaktiivien ryhmien kulutusmahdollisuuksien turvaaminen. Ellei näytettä olisi stratifioitu edellä esitetyllä tavalla ja käytetty eri ositteissa eri suuruisia otantasuhteita, erilliseen analyysiin ei olisi ollut mahdollisuuksia vanhusten ja työkyvyttömiä ruokakuntien tulonjakautumien osalta, koska tällaisia ruokakuntia olisi niiden suhteellisen vähälukuisuuden vuoksi tullut näytteeseen liian vähän. Henkilöllistä tulonjakoa tutkittaessa on vertikaalisten jakautumamuu-
tosten ohella sitä paitsi mielenkiintoista analysoida myös tulonsiirtopolitiikasta aiheutuvia horisontaalisia tulovirtoja, joista tärkeimpiä ovat juuri yhteiskunnan aktiivilta väestönsalalta epäaktiiveille suuntautuvat.

Ottaen huomioon, että tulonsiirtotoimenpiteiden kohdistuminen riippuu tulonsaajayksikön tulo- ja varallisuustason ohella perhesuhteista ja huoltovelvollisuudesta, tuntuisi aineiston edelleenjaottelu kuitenkin tarpeelliselta etenkin aktiiviruokakuntien osalta, jotta voitaisiin kiinnittää huomiota puolisoitten yhteis-

verotukseen, lapsien merkitykseen verotuksen kannalta sekä saaduista tulonsiirroista etenkin lapsilisien vaikutukseen. Näin pitkälle menevää jaottelua ei aineiston havaintojen lukumäärä kuitenkaan sallinut. Aktiivit on kuitenkin jaettu kahteen ryhmään sen mukaan, onko ruokakunnassa lapsia vai ei. Lapsiperheiden osuus eläkeläisryhmissä on siksi vähäinen, ettei tällä jaolla niissä ole sanottavaa merkitystä.

3. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustuloksia koskeva esitys on jaettu kahteen osaan. Kappaleessa 3.1. analysoidaan aineistoa siten, että tulonsaajayksikköinä ovat ruokakunnat. Tätä osaa on kutsuttu tulotarkasteluksi, koska kyse on ostovoiman jakautumisesta ja tulonsiirtojen vaikutuksesta siihen. Kappale 3.2. on taas otsikoitu toimeentulotarkasteluksi. Tutkimuksen kohteina ovat tällöin ne henkilöt, joista palkansaajaruokakunnat koostuvat. Laskelmilla on puolestaan tällöin pyritty selvittämään, minkälainen merkitys tulonsiirtopolitiikalla on tämän väestöosan keskinäisten, suhteellisten toimeentulo- tai kulutusmahdollisuuksien kannalta.

Tilastolliset testaukset on suoritettu 5 %:n riskitasoa käyttäen, joten perusjoukkoa koskevat johtopäätökset pitävät paikkansa 95 %:n todennäköisyydellä. Monissa tapauksissa tunnuslukujen väliset erot ovat tosin niin suuria, että ne olisi voitu vahvistaa huomattavasti pienemmälläkin riskillä. Prosenttilukujen ja keskiarvojen vertailu on suoritettu t-testillä, mediaanien eron merkitsevyys mediaanitestillä, joka on χ^2 -testin sovellutus, sekä varianssien puolestaan F-testillä.

3.1. Tulotarkastelu

3.1.1. Tulojen rakenne

Koska varsinaisissa redistribuutiosta tehdyissä laskelmissa, joissa tutkimuksen pääpaino on, ilmenee ainoastaan erilaisten tulonsiirtojen yhteisvaikutus,

on aiheellista taustan luomiseksi ensin tarkastella ruokakuntien kokonaistulojen koostumista tulolähteittäin. Näin saadaan alustava kuva siitä, miten eri tulonsiirtopoliittiset toimenpiteet kohdistuvat eri tyyppisiin väestöryhmiin ja samalla mahdollisuus muidenkin tuloerien merkityksen toteamiseen.

Tarkasteltakoon ensiksi kuitenkin eri tulolähteiden esiintymistiheyttä välittämättä siitä, mikä on näistä saatujen tulojen osuus ruokakuntien kokonaistuloista.

Taulukko 1. Eri tulolähteistä tuloa saaneiden ja veroa maksaneiden ruokakuntien osuus kaikista ruokakunnista tutkimusryhmittäin. Prosenttia.

Tulolähteet ja verot 1)	Aktiivit	Aktiivit, lapsia	Aktiivit, ei lapsia	Työkyvyttömät	Vanhukset	Koko aineisto
Ansiotulot (1)	99.7	99.4	100.0	47.1	38.9	91.5
Omaisuustulot (2)	18.3	18.1	18.4	14.7	27.5	19.1
Luontoistulot (3)	64.4	70.2	58.3	62.2	70.6	64.9
Työsuhte-eläke (6)	2.4	2.3	2.5	36.0	50.2	8.5
Kansaneläke ja yleiset avustukset (4; 5)	55.7	98.2	11.0	98.8	97.4	61.6
Vakuutuskorvaus, työttömyys- ym. avustus (9; 10)	13.8	15.8	11.7	17.7	7.2	13.3
Kotital.sekt. sis. tulonsiirrot ym. (7; 8)	11.1	14.6	7.4	21.0	14.7	11.9
Muut tulot (11; 12)	77.8	80.1	75.5	50.4	49.8	73.9
Verot (13)	98.8	99.4	98.2	50.4	54.3	92.4

Ruokakuntia	334	171	163	333	265	932
-------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

1) Koodit viittaavat kappaleessa 2.2.2. esitettyyn tulolähteiden luetteloon, josta käy tarkemmin ilmi, mitä tuloja em. kohdat sisältävät.

Käytännöllisesti katsoen kaikilla aktiiviruokakunnilla oli työstä työsuhteen perusteella saatuja rahatuloja. Eläkeläisryhmillä oli ansiotuloja jo huomattavasti harvemmin, työkyvyttömällä kuitenkin useammin kuin vanhuksilla. Viime mainittu seikka johtuu mm. siitä, että työkyvyttömien ruokakunnissa oli keskimäärin enemmän työssä käyviä jäseniä kuin vanhusruokakunnissa. Lähes kaikki eläkeläisruokakunnat saivat puolestaan tulonsiirtoja julkiselta sektoril-

ta, mikä ennen muuta johtuu kansaneläkkeistä.¹⁾ Yleisten avustusten esiintymistiheyttä ei voida tässä käytetyn materiaalin perusteella erillisenä osoittaa. Edelleen voidaan havaita, että myös lähes kaikki aktiiviruokakunnat, joilla oli lapsia, olivat saaneet julkisia siirtotuloja, mikä luonnollisesti on seurausta lapsilisistä ja muista perhepoliittisista toimenpiteistä. Sen sijaan vain 11 % lapsettomista aktiiviruokakunnista oli saanut julkista apua. Mitä taas verotukseen tulee, voidaan havaita, että lähes kaikki aktiivit olivat maksaneet veroja vastaavan osuuden oltua vain noin 50 % eläkeläisryhmien kohdalla.

Taulukko 1 antaa edelleen aiheen seuraaville hajahavainnoille. Kaikissa tutkimusryhmissä varsin monilla ruokakunnilla (60-70 %) oli luontoistuloja, joihin luettiin kuuluvaksi myös laskennallisesti arvioitu asuntoetu. Pantakoon samalla kuitenkin merkille, että vanhuksilla oli luontoistuloja kuten myös pääomatuloja useammin kuin työkyvyttömillä, jopa useammin kuin aktiiveilla. Sama luonnolliselta tuntuva suuntaus on edelleen havaittavissa työsuhde-eläkeiden osalta. Eläkeläisryhmien välinen suhde on sen sijaan päinvastainen vakuutuskorvausten ym. kohdalla.

Oleellisempaa kuin eri tulolähteiden esiintymistiheys on niistä saatujen tulojen osuus ruokakuntien kokonaistuloista. Sama koskee myös verotusta. Julkisten tulonsiirtojen osalta taulukosta 2 on todettavissa, että aktiiviruokakunnat maksoivat erilaisina veroina 17 % kokonaistuloistaan, kun siirtotulot julkiselta sektorilta sen sijaan jäivät runsaaseen 2 %:iin vastaavista tuloista. Aktiivit kokonaisuutena ottaen muodostivat näin ollen tuloa luovuttavan ryhmän. Samoin havaitaan, että lapsettomat aktiiviruokakunnat maksoivat tuloistaan suhteellisesti enemmän veroa ja saivat vähemmän erilaisia julkisia

1) Sivulla 20 esitettyjen eläketurvaturkimuksen henkilönäytteen poimintaperusteiden mukaan pitäisi itse asiassa kaikkien eläkeläisten saada kansaneläkettä. Ero johtuu siitä, että eläkeläisryhmiin on siirretty aineistoa käsiteltäessä eräitä aktiiviryhmään kuuluneita, koska nämä ilmoittivat olevansa eläkkeellä (Pulkinen, 1969, s. 276).

tulonsiirtoja kuin ruokakunnat, joissa oli lapsia.

Eläkeläisruokakuntien kohdalla kiinnittyy huomio taas aktiiveihin verrattuna vähäiseen verojen osuuteen kokonaistuloista, joka selittyy ensiksikin sillä, että eläkeläisryhmien keskimääräinen tulotaso oli kuten jäljempänä havaitaan selvästi alhaisempi kuin aktiivien ja toisaalta sillä, että eläkeläisillä oli varsin paljon verottomia tuloja, kuten juuri saadut julkiset tulonsiirrot. Viimeksi mainitut muodostivat näiden kokonaistuloista n. 20-30 % otosryhmästä riippuen.

Vastakkaissuuntaisten tulonsiirtovirtojen suhteesta voidaan todeta, että aktiiviruokakuntien välittömien verojen ja veronluonteisten maksujen yhteismäärä oli seitsenkertainen saatuihin julkisiin tulonsiirtoihin verrattuna, kun taas vanhuksilla näiden siirtotulojen määrä oli runsaasti kaksinkertainen ja työkyvyttömillä nelinkertainen välittömiin veroihin verrattuna. Koko palkansaajaväestö maksoi aineiston mukaan välittömiä veroja 16.5 % ja sai tulonsiirtoja julkiselta sektorilta 3.8 % kokonaistuloistaan.

Tässä yhteydessä on mielenkiintoista verrata tehtyjä havaintoja vuoden 1966 kotitaloustiedustelun tuloksiin. Näin voidaan tehdä kuitenkin vain aktiiviruokakuntien kohdalla. Kotitaloustiedustelusta julkaistujen tietojen perusteella voidaan laskea, että palkansaajaruokakuntien (johtajat, toimihenkilöt ja työntekijät) välittömät verot ja muut annetut tulonsiirrot kohosivat vuonna 1966 noin 17.6 %:iin kokonaistuloista (TILASTOTIEDOTUS HI:1969:1, s. 11).

Ottaen huomioon tutkimusajankohtien välisen eron ja eräät muut tekijät, kuten vähäiset eroavuudet tutkimusten perusjoukkojen määrittelytavassa ja kokonaistulojen sisällössä, voidaan todeta, että tulosten vastaavuus on ilmeinen. Tulonsiirtojen määrittely- ja ryhmittelyerot huomioon ottaen sama pitää paikkansa myös tulojen rakenteen suhteen.

Taulukosta 2 havaitaan edelleen seuraavaa. Kuten odottaa sopikin, työstä työsuhteen perusteella saadut rahatulot muodostivat aktiiviruokakuntien kaikista tuloista valtaosan (n. 90 %), kun taas eläkeläisryhmissä näiden tulo-

Taulukko 2. Eri tulolähteistä saatujen tulojen ja verojen osuus ruokakuntien kokonaistuloista tutkimusryhmittäin. Prosenttia.

Tulolähteet ja verot	Aktiivit	Aktiivit, lapsia	Aktiivit, ei lapsia	Työkyvyt- tömät	Vanhukset	Koko aineisto
Ansiotulot	88.9	87.4	90.9	31.5	28.6	85.2
Omaisuuksitulot	1.3	1.0	1.7	2.4	5.6	1.5
Luontoistulot	3.8	4.0	3.5	7.1	8.7	4.1
Työsuhde-eläke	0.5	0.7	0.2	18.7	29.7	2.1
Kansaneläke ja yleiset avustukset	2.4	3.7	0.7	29.8	21.7	3.8
Vakuutuskorvaus, työttömyys- ym. avustus	0.6	0.5	0.8	4.3	1.3	0.7
Kotital.sekt. sis. tulonsiirrot ym.	1.1	1.3	0.8	4.1	2.6	1.2
Muut tulot	1.4	1.4	1.4	2.1	1.8	1.4
Kokonaistulot	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Verot	17.0	15.4	19.0	7.3	9.5	16.5

Keskimääräiset kokonaistulot 1 000 mk	12.86	14.46	11.17	5.46	5.75	11.85
---------------------------------------	-------	-------	-------	------	------	-------

jen osuus kokonaistuloista oli vajaa kolmannes. Sekä pääoma- että luontois- tulot näyttävät aineiston perusteella taas olleen suhteellisesti merkitykselli- sempiä eläkeläisten, etenkin vanhusten ruokakunnille, kuin aktiiveille. Eri- tyistä huomiota ansaitsevat osakseen työ- ja virkasuhde-eläkkeet. Siitä huo- limatta, että TEL:n ja LEL:n merkitys tutkimusajankohtana oli vielä varsin vähäinen, työ- ja virkasuhde-eläkkeiden osuus oli vanhusten ruokakuntien ko- konaistuloista lähes 30 % eli suurempi kuin julkisten siirtotulojen ja työky- vyttömilläkin lähes 19 %. Vakuutuskorvaukset ym. muodostivat kaikissa tut- kimusryhmissä sitä vastoin vähäisen osan kokonaistuloista.

Tutkimusryhmien keskimääräisen tulorakenteen poikkeavuuden ohella on il- meistä, että kussakin ryhmässä tulojen rakenne vaihtelee tulotasoin. Tämä on todettavissa taulukoista 3-5, joissa ruokakuntia ei ole ryhmitelty kiinteää tuloluokitusta käyttäen, vaan siten, että kuhunkin ryhmään kuuluu 20 % niistä. Ensimmäinen viidennes sisältää näin ollen tarkasteltavan otos- ryhmän ruokakuntien köyhimmän ja 5. kvinttiili varakkaimman osan. Vii-

Taulukot 3 - 5. Otosryhmien ruokakuntien kokonaistulojen rakenne ja verojen osuus kokonaistuloista viidenneksittäin. Prosenttia.

Taulukko 3. Aktiivit (n = 334)

Tulolajit ym.	1. viidennes	2. viidennes	3. viidennes	4. viidennes	5. viidennes
Ansiotulot	86.8	85.2	87.1	88.7	91.6
Omaisuuustulot	1.1	0.5	1.8	2.1	0.8
Luontoistulot	5.0	4.3	3.5	3.6	3.6
Työsuhde-eläke	0.3	0.2	1.3	0.7	0.2
Kansaneläke ja yleiset avustukset	3.2	5.4	2.9	2.0	1.2
Vakuutuskorvaus, työttömyys- ym. avustus	1.0	1.1	0.5	0.8	0.4
Kotital.sekt. sis. tulonsiirrot ym.	1.0	1.1	1.6	0.9	0.9
Muut tulot	1.6	2.2	1.3	1.2	1.3
Kokonaistulot	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Verot	14.5	14.3	14.6	15.8	20.2

Taulukko 4. Työkyvyttömät (n = 333)

Tulolajit ym.	1. viidennes	2. viidennes	3. viidennes	4. viidennes	5. viidennes
Ansiotulot	6.8	8.6	11.2	30.1	50.1
Omaisuuustulot	2.2	4.0	3.1	0.7	2.6
Luontoistulot	8.3	8.1	8.9	7.9	5.6
Työsuhde-eläke	4.4	8.6	18.8	22.9	21.5
Kansaneläke ja yleiset avustukset	72.5	63.1	47.0	24.6	10.2
Vakuutuskorvaus, työttömyys- ym. avustus	2.9	3.2	2.4	4.1	5.6
Kotital.sekt. sis. tulonsiirrot ym.	1.6	2.7	6.1	7.2	2.4
Muut tulot	1.3	1.7	2.5	2.5	2.0
Kokonaistulot	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Verot	1.1	1.5	3.2	7.3	11.4

Taulukko 5. Vanhukset (n = 265)

Tulolajit ym.	1. viidennes	2. viidennes	3. viidennes	4. viidennes	5. viidennes
Ansiotulot	4.0	5.5	19.8	21.8	43.8
Omaisuuustulot	3.1	4.2	7.1	4.3	6.5
Luontoistulot	12.3	11.7	12.7	10.6	5.3
Työsuhde-eläke	7.3	13.5	21.8	36.8	36.2
Kansaneläke ja yleiset avustukset	67.0	58.2	31.8	17.4	4.8
Vakuutuskorvaus, työttömyys- ym. avustus	2.9	2.8	1.7	2.2	0.1
Kotital.sekt. sis. tulonsiirrot ym.	2.1	2.4	2.7	5.2	1.6
Muut tulot	1.3	1.7	2.4	1.7	1.7
Kokonaistulot	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Verot	1.2	0.9	4.3	6.9	15.7

denneksien väliset tulorajat (1 000 mk) ovat otosryhmittäin seuraavat:

Viidennekset	Aktiivit	Työkyvyttömät	Vanhukset
1. viidennes	6.86	2.44	2.49
2. viidennes	9.75	3.59	3.68
3. viidennes	13.08	5.40	5.34
4. viidennes	17.04	7.86	7.83
5. viidennes			

Taulukoita tarkasteltaessa huomio kiinnittyy julkiselta sektorilta saatujen tulonsiirtojen osalta ennen muuta siihen, että siirryttäessä viidenneksestä toiseen niiden osuus kokonaistuloista muuttui huomattavasti vähemmän aktiivien kuin eläkeläisryhmien kohdalla. Kun aktiivien köyhimmän viidenneksen kokonaistuloista oli runsaat 3 % julkisia siirtotuloja, niiden osuus oli vielä rikkaimmankin viidenneksen kohdalla runsas prosentti. Vastaavat osuudet työkyvyttömien kohdalla olivat sen sijaan 72 % ja 10 %, vanhuksilla 67 % ja 5 %. Sama seikka on edelleen havaittavissa verotuksen kohdistumisessa. Aktiivien ensimmäinen viidennes maksoi kokonaistuloistaan veroa 14.5 %, rikkain taas runsaat 20 %. Työkyvyttömien osalta vastaavat osuudet olivat 1 % ja 11 % ja vanhuksilla 1 % ja lähes 16 %.

Edelleen havaitaan, että aktiivien kaikissa viidenneksissä valtaosa kokonaistuloista oli työstä työsuhteen perusteella saatua, kun taas eläkeläisryhmille oli tyypillistä näiden tulojen osuuden voimakas kasvu siirryttäessä köyhimmästä viidenneksestä rikkaimpaan. Ansiotulojen ohella viimeksi mainittujen ryhmien ylempien viidenneksien tulorakenteelle oli leimaa antavana piirteenä työ- ja virkasuhteen perusteella saatujen eläkkeiden varsin huomattava osuus kokonaistuloista.

Taulukosta 6 on todettavissa, miten eri otosryhmissä ruokakuntien välittömät verot ja siirtotulot jakautuivat viidenneksien kesken. Kaikissa ryhmissä verorasituksesta lankesi suurin osa - kuten luonnollista onkin - rikkaimman viidenneksen kannettavaksi. Erityisen voimakas tämä suuntaus oli

Taulukko 6. Kokonaistulojen, verojen ja siirtotulojen jakautuminen viidenneksittäin eri otosryhmissä. Prosenttia.

Viiden- nekset	Aktiivit			Työkyvyttömät			Vanhukset		
	Verot	Kok.tulot	Siirtotulot	Verot	Kok.tulot	Siirtotulot	Verot	Kok.tulot	Siirtotulot
1. viidennes	7.0	8.1	10.8	1.2	8.0	19.4	1.0	7.6	23.5
2. viidennes	10.9	12.9	29.2	2.2	10.6	22.4	1.0	9.9	26.6
3. viidennes	15.7	18.2	22.1	6.7	15.3	24.1	6.9	15.3	22.5
4. viidennes	21.0	22.6	18.7	23.7	23.7	19.6	15.7	21.6	17.3
5. viidennes	45.4	38.2	19.2	66.2	42.4	14.5	75.4	45.6	10.1
Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

eläkeläisryhmissä, mihin edellä jo kiinnitettiin huomiota. Kun aktiivien viides viidennes maksoi ryhmän kaikista välittömistä veroista 45 %, oli vastaava osuus työkyvyttömällä 66 % ja vanhuksilla peräti 75 %. Tämä johtuu mm. siitä, että veronalaiset tulot keskittyivät voimakkaammin "rikkaille" viimeksi mainituissa ryhmissä kuin mitä aktiiviruokakuntien kohdalla oli asianlaita.

Siirtotulot jakautuivat puolestaan kaikissa otosryhmissä huomattavasti veroja tasaisemmin eri viidenneksien kesken. Tämä johtuu siitä, että eräitä tarkasteltavista siirtotuloeristä maksetaan saajan tulotasosta riippumatta. Mainittakoon tässä vain aktiivien osalta lapsilisät, ja eläkeläisryhmien osalta taas kansaneläkkeen perusosa. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta siirtotulo-osuuksien kasvavan siirryttäessä köyhempiä viidenneksiä kohti. Merkille pantavaa on, että varsinkin aktiiviryhmän, mutta myös eläkeläisruokakuntien ensimmäisen viidenneksen osuus oli kuitenkin pienempi kuin toisen viidenneksen. Tämä on seurausta kvinttiiliryhmien ruokakuntakoon ja rakenteen erilaisuudesta. Aktiivien ensimmäiseen viidennekseen kuului pääasiassa lapsettomia ruokakuntia ja eläkeläisryhmissä taas yhden hengen ruokakuntia.

Ajateltaessa tulonsiirtojen kohdistumisesta tehtyjä havaintoja vertikaalisen tulojaon kannalta voidaan yhteenvedonomaaisesti todeta seuraavaa. Aktiiviruokakunnat muodostivat tuloa luovuttavan ja eläkeläisruokakunnat taas tuloa saavan ryhmän. Näin ollen tarkasteltavat tulonsiirrot alensivat aktiivien ja ko-

rottivat eläkeläisositteiden keskimääräistä tulotasoa. Mitä taas kunkin otosryhmän vertikaaliseen tulonjakoon tulee, on ilmeistä, että tulonsiirrot johtivat tulojen ansaintavaiheessa havaitun jakautuman tasoittumiseen siten, että tuloerojen supistuminen oli suhteellisesti voimakkaampaa eläkeläisryhmien kohdalla kuin aktiivien otosryhmässä. Seuraavissa kappaleissa onkin tarkoitus pukea kvantitatiiviseen muotoon yllä esitetyt päätelmät. Yksittäisiin tulonsiirtotoimenpiteisiin ei tällöin enää kiinnitetä huomiota, vaan pyritään osoittamaan niiden yhteisvaikutuksen suunta ja voimakkuus.

3.1.2. Jakautumien muutokset

Vertikaalisen tulonjaon osalta tulonsiirtopolitiikan seuraukset voidaan jakaa kahteen komponenttiin. Verrattaessa tulonsaajajyksiköiden jakautumista tulo-
luokkiin ansaintatulojen ja käytettävissä olevien tulojen mukaan on todennäköistä, että jakautumat poikkeavat toisistaan ensiksikin keskimääräiseltä tulotasoltaan. Kokonaisuutena ottaen tutkittava väestöryhmä saattaa näin ollen osoittautua joko tuloa luovuttavaksi tai tuloa saavaksi. Koska tulonsiirtopolitiikka kuitenkin kohdistuu eri tulotasoilla oleviin tulonsaajiin eri tavoin, on selvää, että jakautumat poikkeavat toisistaan myös rakenteellisesti. Kaikkien tulonsaajien tulot eivät toisin sanoen ole nousseet tai laskeneet samassa suhteessa, joten tulonsaajien suhteellinen asema toinen toisiinsa nähden on muuttunut (BENTZEL, 1953, s. 89). Suhteellisten tuloerojen supistuminen on siten osoituksena tulonjaon tasoittumisesta. Seuraavassa käytetään mainituista komponenteista nimityksiä taso- ja rakennemuutokset.

3.1.2.1. Tasomuutokset

Vertaamalla tutkimusryhmien ansaintatulojen ja käytettävissä olevien tulojen keskimääräisiä muutoksia voidaan huomio kohdistaa kahteen eri näkökohtaan. Rinnastamalla toisiinsa määrätyn ryhmän eri tulovaiheiden keskiarvot nähdään millainen vaikutus tulonsiirroilla on ollut kyseisen tulonsaajaryhmän keskimääräiseen tulotasoon. Toisen mielenkiintoisen tarkastelukulman muodostaa se, millaisia muutoksia ryhmien välisiin tulotasosuhteisiin tarkastel-

tavat toimenpiteet ovat aiheuttaneet. Kysymys on siis ensivaiheessa tulonsiirtojen vertikaalisista ja toisessa taas horisontaalisista vaikutuksista.

Taulukko 7. Ruokakuntien ansaintatulojen ja käytettävissä olevien tulojen keskiarvot, näiden keskivirheet ja 95 %:n luottamusvälit tutkimusryhmittäin. Tulot 1 000 mk. 1)

Tutkimusryhmät	Ansaintatulot			Käytettävissä olevat tulot			Ruoka-kun-tia
	Keskiarvo \bar{y}	Keskivirhe $\frac{s}{\sqrt{n}}$	95 %:n luottamusväli $\bar{y} \pm 1.96 \cdot \frac{s}{\sqrt{n}}$	Keskiarvo \bar{y}	Keskivirhe $\frac{s}{\sqrt{n}}$	95 %:n luottamusväli $\bar{y} \pm 1.96 \cdot \frac{s}{\sqrt{n}}$	
Aktiivit	12.55	0.40	11.77-13.33	10.68	0.32	10.05-11.31	334
Aktiivit, lapsia	13.93	0.56	12.83-15.03	12.23	0.46	11.33-13.13	171
Aktiivit, ei lapsia	11.10	0.53	10.06-12.14	9.05	0.42	8.23- 9.87	163
Työkyvyttömät	3.83	0.22	3.40- 4.26	5.06	0.18	4.71- 5.41	333
Vanhukset	4.51	0.32	3.88- 5.14	5.21	0.23	4.76- 5.66	265
Koko aineisto	11.40	0.35	10.71-12.09	9.91	0.27	9.38-10.44	932

1) Vuoden 1966 kotitaloustiedustelun mukaan oli palkansaajaruokakuntien keskimääräinen käytettävissä oleva tulo ao. vuonna 12 825 mk (TILASTOLLISEN ... N:o 12, TAULU 7). Kun käsillä olevan tutkimuksen vastaavaa tulosta (10 680 mk) "korjataan" pelkästään yleisen ansiotason 1964/1966 nousua vastaavasti, päädytään 12 440 mk:aan. Tulokset tukevat siten varsin hyvin toisiaan. Lisäksi voidaan viitata perusjoukkojen poikkeavuuteen sikäli, että kotitaloustiedustelun palkansaajaruokakunnilla oli myös yrittäjätuloja. Todettakoon vielä, että ansaintatulojen vertailua ei ole mahdollista suorittaa, koska saadut tulonsiirrot on kotitaloustiedustelussa määritetty eri tavoin kuin tässä.

Tulotasomuutosten osoittamiseksi on taulukon 7 perusteella laadittu alla oleva asetelma, josta ilmenevät käytettävissä olevien tulojen ja ansaintatulojen keskiarvojen väliset suhteet ja markkamääräiset erot tutkimusryhmittäin.

Tutkimusryhmät	Käytettävissä olevien tulojen enemmyys (+) ja vähemmyys (-) ansaintatuloihin nähden, mk	Käytettävissä olevat tulot %:eina ansaintatuloista
Aktiivit	- 1 870	85.1
Aktiivit, lapsia	- 1 700	87.8
Aktiivit, ei lapsia	- 2 050	81.5
Työkyvyttömät	+ 1 230	132.1
Vanhukset	+ 700	115.5
Koko aineisto	- 1 490	86.9

Tarkasteltavien tulonsiirtotoimenpiteiden seurauksena aktiiviruokakuntien keskimääräinen tulotaso laski noin 15 %, mutta eläkeläisruokakuntien sitä vastoin kohoosi otosryhmästä riippuen 15-30 %. Edelleen havaitaan, että lapsettomien aktiiviruokakuntien tulot pienenevät runsaat 6 %-yksikköä (350 mk) enemmän kuin sellaisten ruokakuntien, joihin kuului lapsia, vaikka lapsettomien ruokakuntien keskimääräinen tulotaso jo tulojen ansaintavaiheessa oli alhaisempi kuin viimeksi mainittujen. Siitä huolimatta, ettei näiden ryhmien keskimääräisen tulotason alenemisessa ilmenevää eroa voidakaan aineiston pienuuden vuoksi tilastollisesti vahvistaa, voitaneen sitä kuitenkin pitää oireellisenä osoituksena perhekustannusten tasaustoimenpiteiden (lapsilisät, lapsivähennykset verotuksessa ym.) vaikutuksesta. Sen sijaan on tilastollisestikin todettavissa ero, joka havaitaan työkyvyttömiä ja vanhusten ruokakuntien keskimääräisessä tulotason kohoamisessa. Työkyvyttömiä ruokakunnat saivat keskimäärin nettotulonsiirtoja runsaat 500 mk enemmän kuin vanhusten ruokakunnat. Tähän ovat todennäköisesti ennen muuta vaikuttaneet erilaiset yleiset avustukset. Oma merkityksensä on myös sillä, että tutkimusvuonna kansaneläkelain mukaista toistaiseksi myönnettyä työkyvyttömyyseläkettä saaneilla keskimääräinen kansaneläke oli noin 14 % korkeampi kuin vanhuksilla (KANSANELÄKELAITOKSEN ..., s. 46), samoin kuin välittömällä verotuksella, mistä tulojen rakennetarkastelu jo antoi viitteitä. Mitä palkansaajaruokakuntiin kokonaisuudessaan tulee, niiden keskimääräinen tulotaso muodostui käytettävissä olevien tulojen osalta noin 13 % alhaisemmaksi kuin ansaintatulojen vaiheessa.

Muutokset aktiivien ja eläkeläisten välisissä tulotasosuhteissa ilmenevät puolestaan alla olevasta asetelmasta.

Otosryhmät	Ansaintatulot	Käyt. ol. tulot
		Indeksit
Aktiivit	100	100
Työkyvyttömät	31	47
Vanhukset	36	49

Eläkeläisryhmien keskimääräisen tulotason oltua ansaintatulojen osalta runsaat 30 % aktiivien tasosta se oli tulonsiirtotoimenpiteiden jälkeen lähes 50 %.

Edellä esitetyt tulokset perustuivat kaikki keskiarvojen pohjalta suoritettuihin laskelmiin. Keskiarvo ei kuitenkaan ole täysin tyydyttävä tunnusluku silloin, kun havainnot jakautuvat epäsymmetrisesti sen ympärille. Seuraavaksi onkin osoitettu, minkälaisiksi tutkimusryhmien tulotasosuhteet muodostuivat mediaanitulon perusteella, jonka alapuolelle jää siis puolet ruokakunnista kussakin ryhmässä.

Taulukko 8. Ruokakuntien ansaintatulojen ja käytettävissä olevien tulojen mediaanit tutkimusryhmittäin. Tulot 1 000 mk.

Tutkimusryhmät	Ansaintatulot	Käytettävissä olevat tulot
	Mediaanit (Md)	
Aktiivit	11.08	9.69
Aktiivit, lapsia	12.43	10.91
Aktiivit, ei lapsia	9.21	7.79
Työkyvyttömät	2.26	4.11
Vanhukset	2.94	4.18
Koko aineisto	9.91	8.92

Ensiksikin on havaittavissa, että mediaanitulot olivat vastaavia keskiarvotuloja pienempiä, mikä on osoituksena jakautumien positiivisesta vinoudesta. Eri tutkimusryhmien kohdalla mainittujen tunnuslukujen erot ovat kuitenkin erilaiset, mistä syystä tutkimusryhmien väliset tulotasosuhteet poikkeavat jonkin verran keskiarvojen perusteella todetuista, kuten seuraavaa asetelmaa sivulla 33 esitettyyn vertaamalla havaitaan.

Otosryhmät	Ansaintatulot	Indeksit	Käyt. ol. tulot
Aktiivit	100		100
Työkyvyttömät	20		42
Vanhukset	27		43

Huomattavimpana erona keskiarvotarkasteluun nähden on eläkeläisruokakuntien selvempi tulotasollinen jälkeenjääneisyys aktiiveihin verrattuna. Toisaal-

ta mediaanitarkastelu antaa hieman korostetumman kuvan eläkeläisryhmien ja aktiivien välisten tulosuhteiden tasoittumisesta.

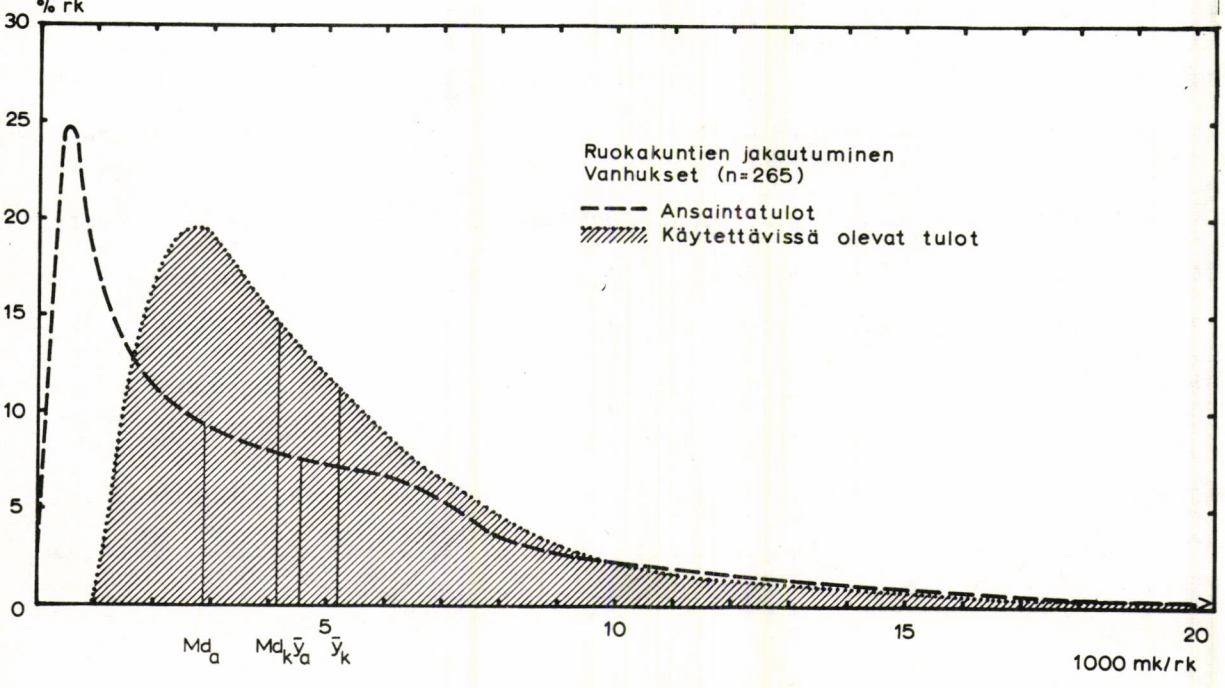
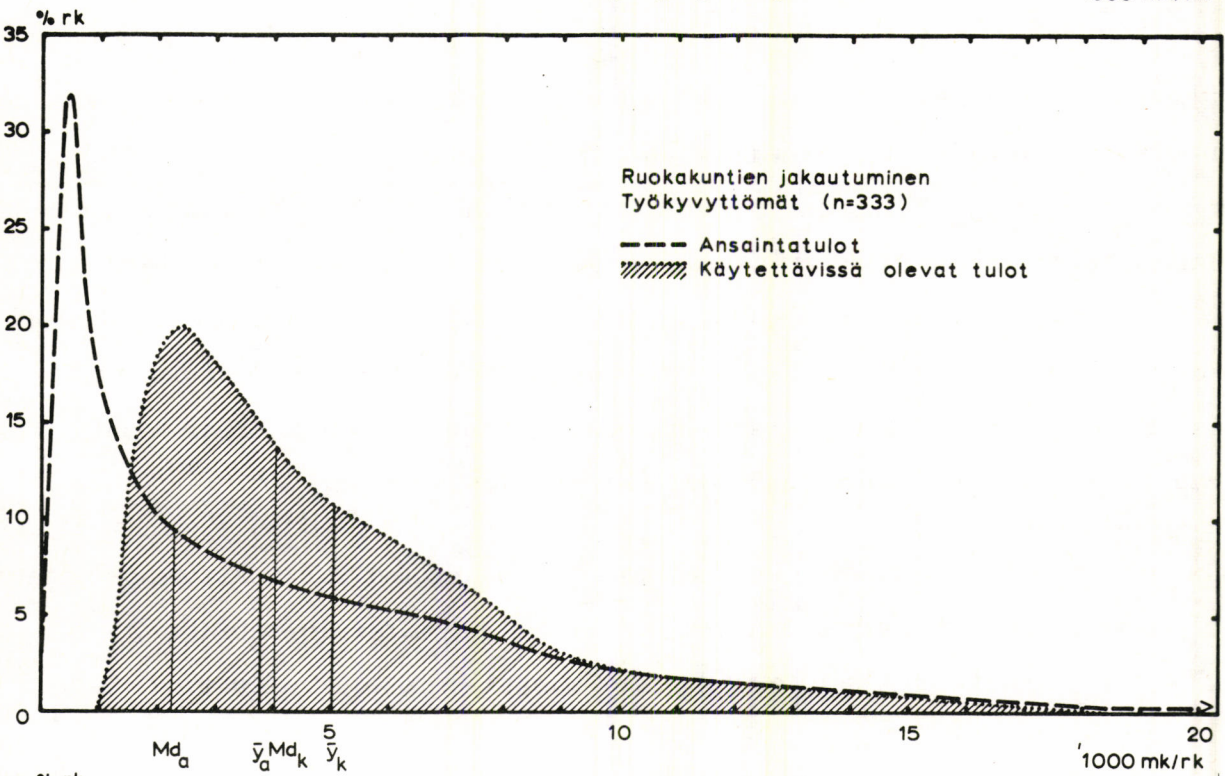
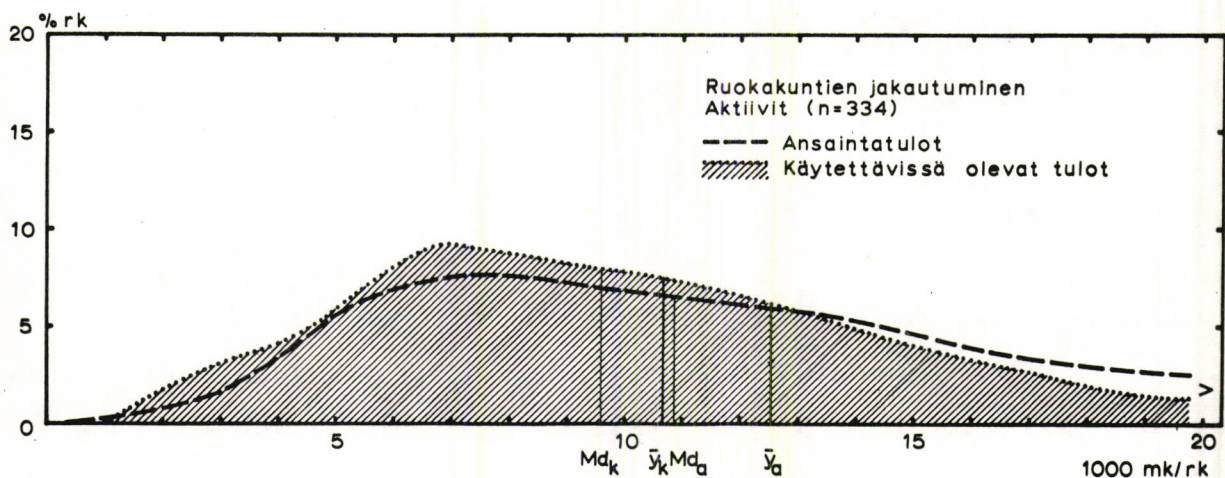
3.1.2.2. Vertikaaliset jakautumat

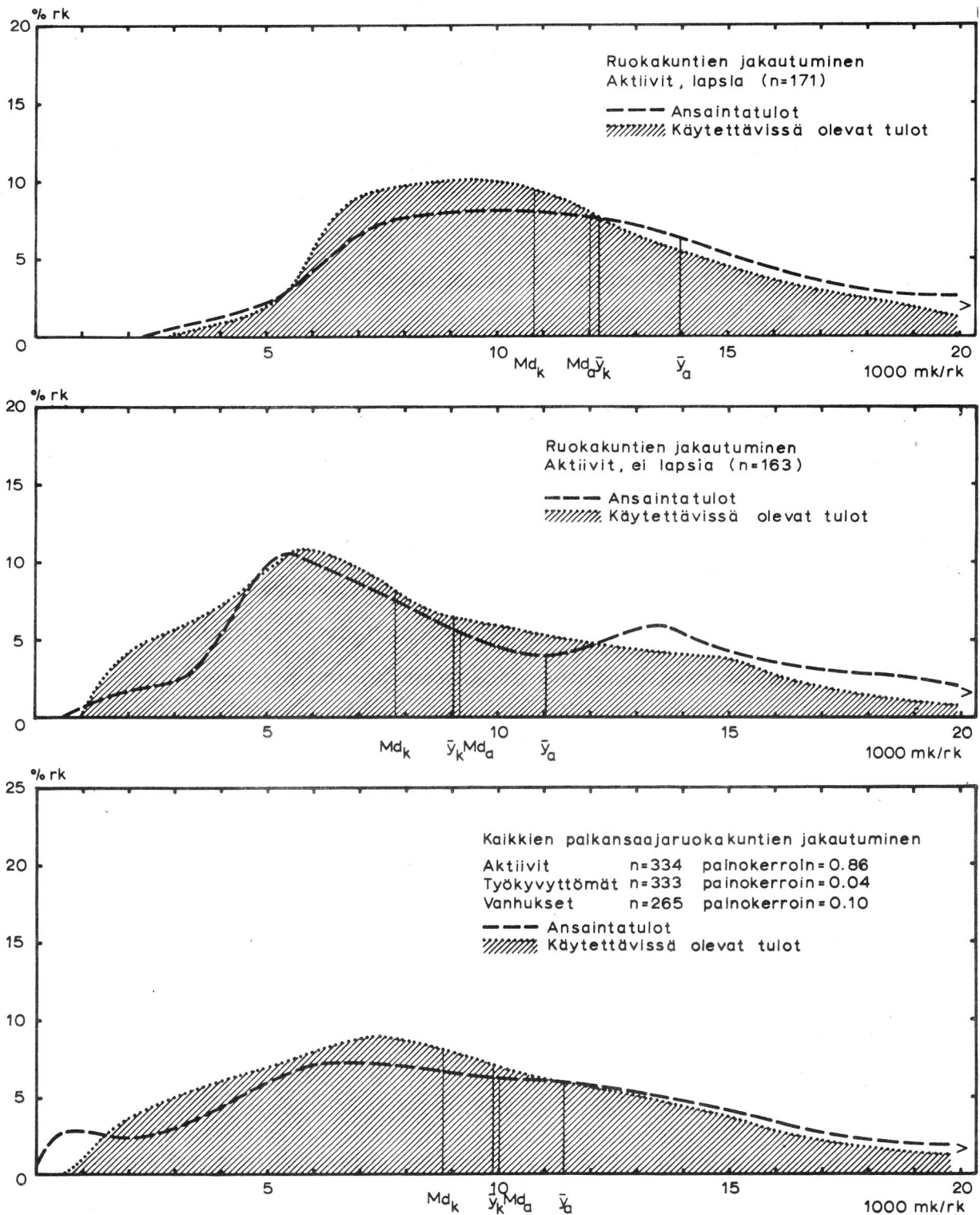
Tulonsiirtopolitiikan vaikutuksia keskilukujen avulla tarkasteltaessa kiinnitettiin jossain määrin huomiota tutkimusryhmien sisäisiin tasomuutoksiin. Täydellisempi kuva tulonsiirtojen merkityksestä vertikaalisten tulosuhteiden kannalta on kuitenkin saatavissa tulonjakautumien avulla.

Vertikaalista tulonjakoa voidaan tutkia kahdelta kannalta. Ensimmäisenä mahdollisuutena on ryhmitellä tulonsaajayksiköt tulojen suuruuden mukaan ja tarkastella näin ollen tulonsaajayksiköiden jakautumista eri tuloluokkiin. Toisaalta on oma mielenkiintonsa myös sillä, kuinka suuri osuus tulonsaajien yhteisestä tulomäärästä kertyy kullekin mainitulla tavalla muodostetuista tulonsaajaryhmistä. Tällöin on kysymys varsinaisesta tulojen jakautumasta. Tässä tutkimuksessa on pääasiassa kiinnitetty huomiota siihen, millaisia muutoksia tulonsiirtopolitiikan seurauksena tapahtuu tulonsaajayksiköiden muodostamassa jakautumassa.

Ruokakuntien ja näiden tulojen suhteellinen jakautuminen tuloluokkiin ansaintatulojen ja käytettävissä olevien tulojen vaiheessa käy ilmi liitetaulukkoista III ja IV. Vastaavat kertymäjakautumat kumuloituina alimmasta tuloluokasta lähtien on esitetty puolestaan liiketaulukkoissa V ja VI. Ruokakuntien (rk) suhteellista jakautumista kuvaavat käyrät (kuvat 1-6, ss. 36 ja 37) on laadittu käyttäen apuna vastaavia kumulatiivisia jakautumakuvaajia, joiden alkuperäinen muoto pyrittiin graafisesta tasoituksesta huolimatta säilyttämään mahdollisimman tarkoin.

Kuten kuvioista näkyy, käyrät ulottuvat vain tulotasolle 20 000 mk/rk. Käytännöllisesti katsoen kaikki eläkeläisruokakunnat jäivät kuitenkin tämän tulorajan alapuolelle ja aktiivienkin osalta alaryhmästä ja tulovaiheesta riippuen vain noin 10-30 % ruokakunnista sijoittui sen yläpuolelle. Ellei tätä seikkaa oteta huomioon, voidaan sanoa, että käyrien yhdessä vaaka-akselin kanssa rajoittamat pinta-alat ovat keskenään yhtäsuuret. Koska kuviot näin ollen havainnollistavat ruokakuntien tulotasoittaista jakautumaa pinta-aloillaan, käyrien kulkua vertaamalla

Kuvat 1-6. Tutkimusryhmien ruokakuntien suhteellinen jakautuminen tuloluokkiin tulonmuodostusprosessin eri vaiheissa. Tulot 1 000 mk.

\bar{y} = keskiarvo, Md = mediaani, a = ansaintatulot, k = käytettävissä olevat tulot.

voidaan todeta, onko tulonsiirtojen seurauksena määrättyjen tulorajojen väliin sijoittuneiden ruokakuntien osuus kaikista ruokakunnista noussut vai laskenut.

Kuvioihin merkittyjen keskiarvojen ja mediaanien perusteella nähdään havainnollisesti, miten keskimääräinen tulotaso tulonsiirtojen seurauksena muuttui kussakin tutkimusryhmässä samoin kuin sekin, millaiset vastaavat tutkimusryhmien väliset suhteet olivat tulonsiirtotoimenpiteitä ennen ja niiden jälkeen.¹⁾ Koska keskilukuja on jo edellä tarkasteltu, niihin ei enää tässä yhteydessä enemmälti puututa.

Kuvioista 1-3 havaitaan, että vanhusten ja työkyvyttömien ruokakunnat keskittyivät huomattavasti voimakkaammin kuin aktiivien ruokakunnat tuloakselin alapäähän varsinkin ansaintatulojen vaiheessa. Tämä johtuu suurelta osalta todetuista keskimääräisistä tulotasoeroista. Toisaalta tähän vaikuttaa myös eläkeläisryhmien jakautumien huomattava vinous, kuten kuvioiden ohella alla olevasta asetelmastakin voidaan havaita. Mitä suurempi esitetty tunnusluku on itseisarvoltaan, sitä vinommasta jakautumasta on kysymys.²⁾

Tutkimusryhmät	Ansaintatulot	Käyt. ol. tulot
	Jakautumien vinous	
Aktiivit	+ 0.062	+ 0.124
Aktiivit, lapsia	+ 0.029	+ 0.130
Aktiivit, ei lapsia	+ 0.207	+ 0.227
Työkyvyttömät	+ 0.512	+ 0.294
Vanhukset	+ 0.310	+ 0.239

1) Kuvioiden mediaanitulot ovat peräisin graafisesti tasoitetuista kumulatiivisista käyristä. Ne eivät näin ollen välttämättä täysin vastaa taulukossa 8 esitettyjä.

2) Asetelmassa esitetyt tunnusluvut on laskettu seuraavasti:

$$\text{Vinous} = \frac{(Q_3 - Md) - (Md - Q_1)}{Q_3 - Q_1}, \text{ jossa } Md = \text{mediaani, } Q_3 \text{ ja } Q_1 =$$

ylä- ja alakvartiilipisteet. Tunnusluku saa arvon 0, jos jakautuma on symmetrinen. Jos jakautuma on positiivisesti vino, saa tunnusluku positiivisen arvon ja päinvastoin.

Niin kuvioiden kuin asetelmankin perusteella on edelleen todettavissa, että supistaessaan aktiivien ja eläkeläisryhmien välisiä keskimääräisiä tulotase-eroja tulonsiirrot samalla vähensivät eläkeläisruokakuntien jakautumien vi-
noutta, mutta muuttivat aktiivien jakautumaa päinvastaiseen suuntaan.

Jakautumien keskiarvoissa ja vinouksissa havaittavat muutokset ovat seuraus-
ta tulonsiirtoon johtavien toimenpiteiden luonteesta. Aktiivien osalta käytet-
tävässä olevien tulojen vaiheessa muodostuvaan tulonsaajien jakautumaan vai-
kuttaa voimakkaimmin tulovero - niin progressiivinen valtionvero kuin pro-
portionaalinen kunnallisverokin - ja eläkeläisryhmien kohdalla taas kansan-
eläkkeet ja sosiaaliset avustukset. Tämä käy konkreettisesti ilmi esitetyis-
tä kuvioista ja vastaavista liitetaulukkoista III ja IV, joista seuraavassa esi-
tettävät prosenttiluvut on poimittu.

Kun kaikista aktiiviruokakunnista ansaintatulojen vaiheessa 45 % sijoittui ylä-
puolelle 12 000 mk:n tason, vastaava osuus oli tulonsiirtojen jälkeen enää
runsaat 32 %. Sama suuntaus havaitaan myös aktiivien alaryhmissä erikseen
(akt., lapsia 50 % ja 40 %, akt., ei lapsia, 39 % ja 25 %). Alimpiin tulo-
luokkiin kuuluvien ruokakuntien suhteellisessa määrässä ei sen sijaan voida
todeta tilastollisesti merkitsevää vähenemistä kummankaan alaryhmän kohdal-
la. Työkyvyttömiä ja vanhusten osalta tilanne on käänteinen aktiiveihin näh-
den. Kun 48 %:lla työkyvyttömiä ruokakunnista oli ansaintatuloja vähemmän
kuin 2 000 mk, tulonsiirtojen jälkeen enää 13 % tämän ryhmän ruokakunnista
jäi mainitun tulorajan alapuolelle. Vanhusten kohdalla vastaavat osuudet oli-
vat 42 % ja 12 %. Eläkeläisryhmien osalta ei taas ole havaittavissa tilas-
tollisesti merkitsevää ruokakuntien suhteellisen määrän vähenemistä ylim-
missä (> 10 000 mk) tuloluokissa.

Kuviossa 6 on esitetty kaikkien palkansaajaruokakuntien jakautuminen eri tu-
lonmuodostusprosessin vaiheissa. Kuten havaitaan, otosryhmien erityispiir-
teet yhdistyvät näissä jakautumissa. Ansaintatulojen vaiheessa 7 % ruoka-
kunnista jäi alle 2 000 mk:n tulotason vastaavan määrän oltua tulonsiirtojen
jälkeen 3 %. Ylimmissä tuloluokissa (12 000 mk -) ruokakuntien määrä taas

supistui 11 %-yksiköllä (40 % ja 29 %).

Edellä tehdyt havainnot vertikaalisista tulosuhteista merkitsevät, että kaikissa tutkimusryhmissä ruokakunnat tulonsiirtojen jälkeen keskittyivät voimakkaammin kuin ansaintatulojen vaiheessa jakautuman keskiarvon ympärille.

Tätä ilmiötä voidaan mitata myös keskihajonnan avulla, joka osoittaa, kuinka paljon ruokakuntien tulot keskimäärin poikkesivat keskimääräisestä tulotasosta. Taulukosta 9 onkin todettavissa, että tulonsiirtojen vaikutuksesta ruokakuntien markkamääräiset tuloerot supistuivat tutkimusryhmästä riippuen 800 - 1 500 mk.

Absoluuttisten tuloerojen supistuminen ei kuitenkaan välttämättä merkitse, että voitaisiin puhua varsinaisesta tulonjaon tasoittumisesta, joka edellyttää tulonsaajajyksiköiden suhteellisten tuloerojen pienenemistä. Keskihajontaa luotettavampana tasoittumisen kuvaajana on tästä syystä pidettävä suhteellista hajontaa, jota tässä mitataan variaatiokertoimella.

Taulukko 9. Ruokakuntien tulojen keskihajonta ja suhteellinen hajonta tutkimusryhmittäin ansaintatulojen ja käytävissä olevien tulojen vaiheessa. Keskihajonta 1 000 mk, suht. hajonta %.

Tutkimusryhmät	Ansaintatulot		Käytävissä olevat tulot		Ruokakuntia n
	Keskihajonta s	Suht. hajonta $100 \cdot \frac{s}{\bar{y}}$	Keskihajonta s	Suht. hajonta $100 \cdot \frac{s}{\bar{y}}$	
Aktiivit	7.23	57.6	5.88	55.0	334
Aktiivit, lapsia	7.34	52.7	5.98	48.9	171
Aktiivit, ei lapsia	6.83	61.5	5.30	58.6	163
Työkyvyttömät	4.07	106.3	3.23	63.8	333
Vanhukset	5.14	114.0	3.79	72.7	265
Koko aineisto	7.51	65.9	5.94	59.9	932

Vertaamalla keskihajontoja ja suhteellisia hajontoja toisiinsa, havaitaan, että aktiivien osalta markkamääräisten tuloerojen supistuminen johtuu pääasiassa ruokakuntien tulojen lähes systemaattisesta alenemisesta, koska suhteellinen hajonta pienentyi vain noin 5 %, mutta keskihajonta sen sijaan noin 19 %.

Tämä johtuu luonnollisesti verotuksen voimakkaasta vaikutuksesta verrattuna saatuihin tulonsiirtoihin. Todettakoon verotuksesta vielä, että siltä osin kuin se on proportionaalista, vaikutus ilmenee tasomuutoksina, kun sen sijaan progressiivisuus vaikuttaa tason ohella jakautumien rakenteeseen.

Eläkeläisryhmissä tilanne on täysin toinen. Sekä työkyvyttömiä että vanhusten ruokakuntien keskimääräinen tulotaso nousi tulonsiirtojen vaikutuksesta, mutta keskihajonta pienentyi tästä huolimatta, mistä syystä jakautumis- sa havaittavat rakennemuutokset ovat huomattavia. Niinpä suhteellinen hajonta supistui näiden ryhmien kohdalla noin 40 %. Vertikaalisten jakautumien huomattavasti voimakkaampi tasoittuminen eläkeläisruokakuntien kuin aktiiviruokakuntien kohdalla johtuu siitä, että verotus kohdistui eläkeläisryhmissä paljon voimakkaammin tulonjakautuman "yläpäähän" ja saadut, suurimmalta osaltaan tuloharkintaiset tulonsiirrot puolestaan jakautuman alimpiin tuloluokkiin, kuin mitä aktiivien osalta oli laita (ks. taulukot 3-6). Kuitenkin voidaan panna merkille, että aineiston mukaan eläkeläisryhmien - etenkin vanhusten - jakautumat paljon voimakkaammasta tasoittumisesta huolimatta olivat myös käytettävissä olevien tulojen vaiheessa aktiivien jakautumaa epätasaisempia.

Seuraava asetelma tarjoaa karkeahkon mahdollisuuden yrittää arvioida tulonsiirtojen aiheuttamien taso- ja rakennemuutosten keskinäistä suhdetta, joka esitettyjen tulosten valossa epäilemättä vaihteli varsin paljon ryhmästä toiseen. Siitä ilmenee, kuinka monta prosenttia käytettävissä olevien tulojen keskiarvo poikkesi ansaintatulojen keskiarvosta ja kuinka paljon vastaavaa tapaa käyttäen eri tulonmuodostusprosessin vaiheissa havaitut suhteelliset hajonnat poikkesivat toisistaan kussakin tutkimusryhmässä.

Tutkimusryhmät	Keskiarvotulo käytettävissä olevien tulojen vaiheessa pienempi (-) tai suurempi (+) kuin ansaintatulojen vaiheessa. Prosenttia.	Tulojen suhteellinen hajonta käytettävissä olevien tulojen vaiheessa pienempi (-) tai suurempi (+) kuin ansaintatulojen vaiheessa. Prosenttia.
Aktiivit	- 14.9	- 4.5
Aktiivit, lapsia	- 12.2	- 7.2
Aktiivit, ei lapsia	- 18.5	- 4.7
Työkyvyttömät	+ 32.1	- 40.0
Vanhukset	+ 15.5	- 36.2
Koko aineisto	- 13.1	- 6.4

Asetelman perusteella näyttää ilmeiseltä, että aktiiviryhmissä - etenkin lapsettomien ruokakuntien kohdalla - tulonsiirtojen aiheuttama keskimääräinen tulotason aleneminen oli merkittävämpi kuin niistä johtuva jakautuman tasoittuminen. Työkyvyttömiä jakautumassa olivat molemmat komponentit korostetusti esillä, kun taas vanhusten kohdalla tulonsiirrot johtivat ennen kaikkea voimakkaisiin tulonjaon tasoittumista merkitseviin rakennemuutoksiin. Koko perusjoukossa sen sijaan keskimääräisen tulotason aleneminen oli merkittävämpi tulonsiirtotoimenpiteiden seuraus kuin suhteellisten tuloerojen pieneneminen.

3.1.2.3. Tulonjaon tasoittuminen

Vertikaalisen tulonjaon epätasaisuuden astetta ei voida yksiselitteisesti osoittaa. Erilaiset epätasaisuutta mittaavat luvut tai sitä koskevat graafiset esitystavat antavat yleensä hieman toisistaan poikkeavan kuvan tutkittavan jakautuman epätasaisuudesta, koska ne korostavat eri tavoin jakautuman piirteitä. Edellä pyrittiin hahmottamaan alustava käsitys tutkittavien ryhmien vertikaalisen tulonjaon epätasaisuudesta ja tasoittumisesta jakautumien suhteellisten hajontojen avulla. Kahdesta jakautumasta katsottiin tasaisemmaksi se, jossa tulonsaajajyksiköiden suhteelliset tuloerot olivat pienemmät. Suhteellinen hajonta osoittaa omalla tavallaan, kuinka paljon havaittu jakautuma poikkeaa

tasaisesta tulonjaosta, jossa kaikkien tulonsaajayksiköiden tulot olisivat keskenään saman suuruiset.

Tässä kappaleessa tarkastellaan, minkälaisen kuvan eräät varsinaiset vertikaalisen tulonjaon epätasaisuutta osoittavat mittarit antavat tutkimusryhmien tulonjaon tasoittumisesta. Myös näiden tausta-ajatuksena on havaitun ja tasaisen tulonjaon vertaaminen toisiinsa. Eräs käyttökelpoisimmista vertikaalisen tulonjaon epätasaisuutta kuvaavista tunnusluvuista on ns. maksimitasauksen prosentti, jota merkitään tässä symbolilla T . Sen laskukaava on seuraava:

$$T = \frac{y_1 - n_1 \cdot \bar{y}}{n \cdot \bar{y}} \cdot 100 \quad (4)$$

jossa n = tulonsaajayksiköiden lukumäärä, \bar{y} = tulonsaajayksiköiden keskiarvotulo, n_1 = \bar{y} :n "yläpuolella" olevien tulonsaajayksiköiden lukumäärä ja y_1 = n_1 :llä olevien tulojen yhteismäärä. T :n arvo vaihtelee ääriarvojen 0 ja 100 välillä, joista ensiksi mainittu olisi osoituksena täysin tasaisesta ja viimeksi mainittu täysin epätasaisesta tulonjaosta, jolloin siis kaikki tulo olisi keskittynyt yhdelle tarkasteltavan ryhmän tulonsaajayksikölle. Näin ollen T :n arvo on sitä suurempi, mitä epätasaisempi tutkittava jakautuma on (BENTZEL, 1953, ss. 184 ja 196). T :n hyvänä puolena moniin muihin epätasaisuutta osoittaviin tunnuslukuihin nähden voidaan pitää ensiksikin sitä, että se on helposti ja samalla riittävän tarkasti laskettavissa. Tärkeimpänä etuna on kuitenkin, että T :n merkitys on helposti konkretisoitavissa. Se osoittaa, kuinka suuri on niiden tulojen prosenttinen osuus tulonsaajayksiköiden yhteenlasketuista tuloista, jotka olisi siirrettävä keskiarvotulon yläpuolella olevilta sen alapuolella oleville, jotta kaikilla olisi yhtä suuret tulot. Taulukosta 10 nähdään, millaisia arvoja tunnusluku saa tarkasteltavan aineiston kohdalla.

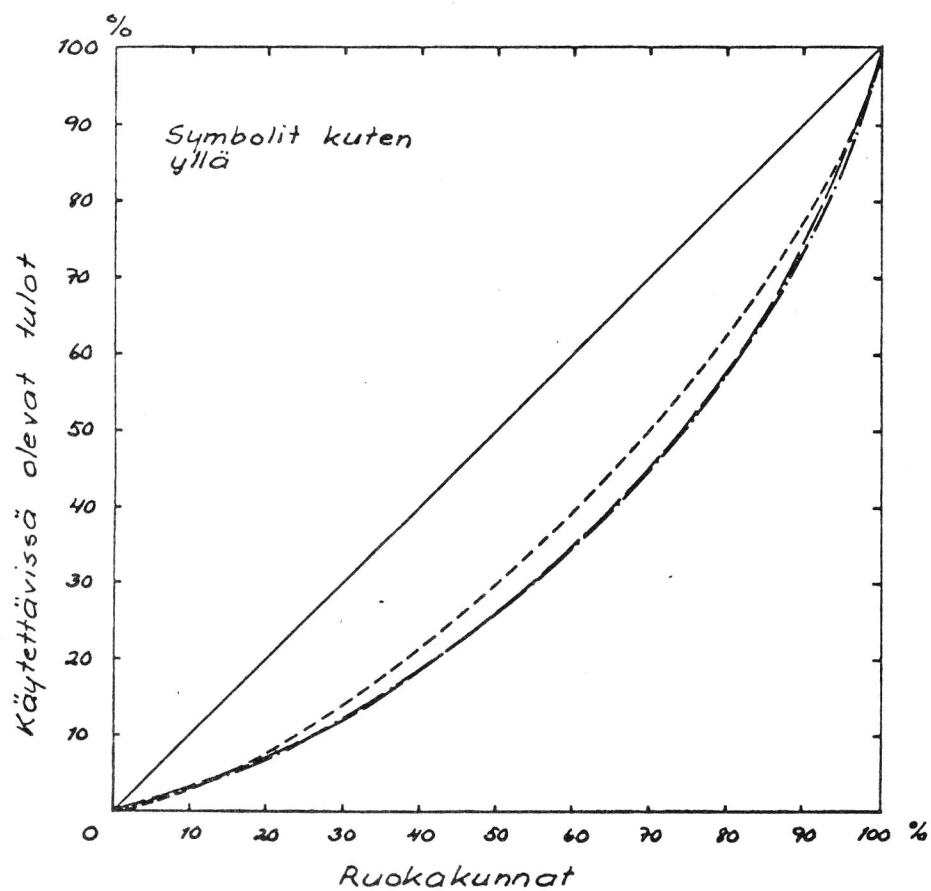
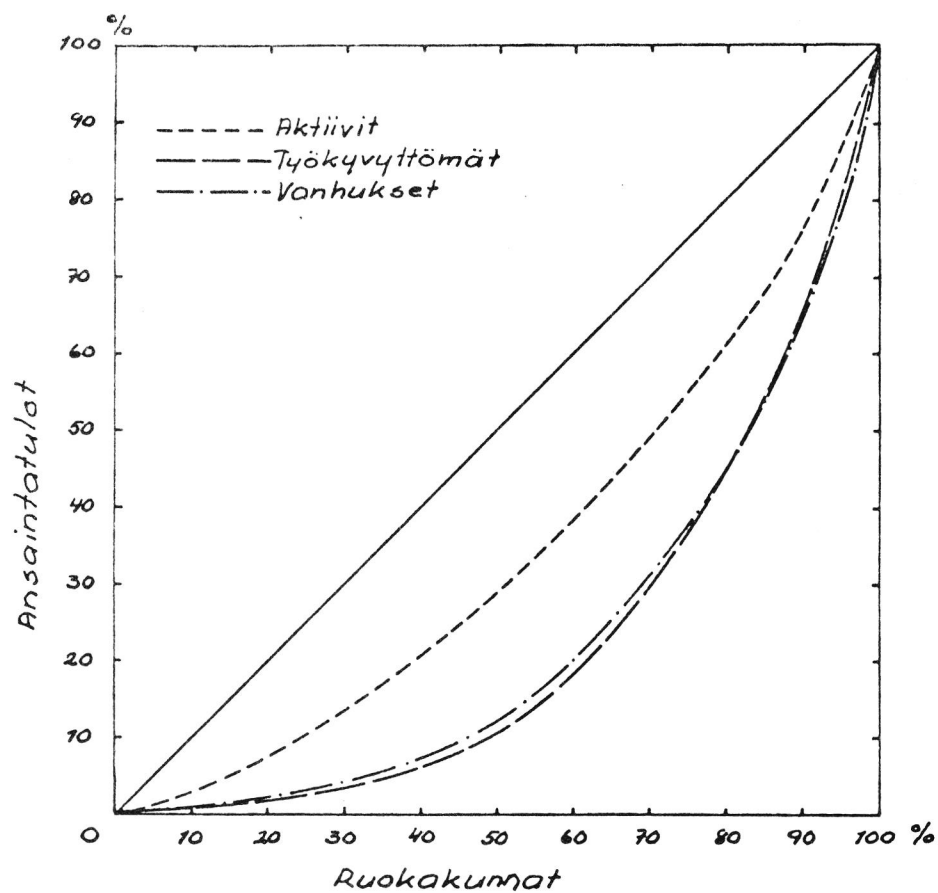
Tulos on likimain samanlainen kuin suhteellisten hajontojen perusteella jo todettiin. Vanhusten ja työkyvyttömiä jakautumat olivat tulojen ansaintavaiheessa huomattavasti epätasaisempia kuin aktiivien jakautumat, mutta toisaalta niiden tasoittuminen oli niin voimakasta, että käytettävissä olevien

Taulukko 10. Tulonjakautuman epätasaisuus maksimitasauksen prosenttin (T) mukaan ansaintatulojen (a) ja käytettävissä olevien tulojen (k) vaiheessa sekä tasoittuminen tutkimusryhmittäin.

Tutkimusryhmät	Maksimitasauksen prosentti		Tasoittuminen	
	T _a	T _k	%-yksikköä	%
Aktiivit	21.8	19.9	1.9	8.7
Aktiivit, lapsia	19.8	18.0	1.8	9.1
Aktiivit, ei lapsia	24.3	22.6	1.7	7.0
Työkyvyttömät	42.1	24.0	18.1	43.0
Vanhukset	40.0	24.7	15.3	38.3
Koko aineisto	25.1	22.6	2.5	10.0

tulojen vaiheessa otosryhmien jakautumien väliset epätasaisuuserot suurimaksi osaksi hävisivät. Maksimitasauksen prosentilla mitaten tulonjaon tasoittuminen oli etenkin aktiivien osalta hieman voimakkaampaa kuin mitä suhteelliset hajonnat osoittivat. Vuoden 1966 kulutustutkimuksen mukaan johtajien ja toimihenkilöiden ruokakuntien tulonjaon epätasaisuus käytettävissä olevien tulojen vaiheessa oli maksimitasauksen prosenttia käyttäen 20.0 ja työntekijöiden ruokakuntien 20.4 (TILASTOLLISIA ... N:o 12, TAULU 10). Aktiivipalkansaajaruokakuntien väliset tulosuhteet eivät siten ilmeisesti olleet ainakaan huomattavasti muuttuneet vuodesta 1964, jolloin epätasaisuusaste taulukon 10 mukaan oli 19.9.

Tulonjakautumien tasoittumista tarkastellaan lopuksi ns. Lorenzin diagrammien avulla (kuvat 7 ja 8). Käyrät, jotka esittävät ruokakuntien ja näiden tulojen alimmasta tuloluokasta lähtien kumuloidut suhteelliset jakautumatiedot yhdistettyinä, on laadittu liitetaulukoiden V ja VI perusteella. Diagrammoista voidaan näin ollen lukea, kuinka suuri %-osuus kunkin otosryhmän tulonsaajayksiköiden kaikista tuloista kertyi määrätyle %-osalle tulonsaajayksiköistä kuvion 0-pisteestä lukien. Jos tarkasteltava jakautuma olisi täysin tasainen, sitä kuvaava Lorenz-käyrä yhtyisi kuvion halki piirrettyyn lävistäjään. Täysin epätasaisen tulonjaon vallitessa kuvaaja taas yhtyisi ensin vaakakseliin ja sitten oikeaan pystyakseliin. Mitä epätasaisempi tulonjako on, sitä suurempi on näin ollen pinta-ala, jota tarkasteltava käyrä yhdessä diagonaalin kanssa rajoittaa (BENTZEL, 1953, ss. 100 ja 101).

Kuvat 7 ja 8. Lorenzin diagrammat rk-kohtoisessa tarkastelussa tulovaiheittain.

Kuviot on laadittu siten, että niiden perusteella voidaan ennen muuta verrata eri otosryhmien tulonjakautumien epätasaisuutta toisiinsa. Jälleen havaitaan eläkeläisryhmien jakautumien voimakas epätasaisuus aktiiveihin verrattuna tulojen ansaintavaiheessa. Käytettävissä olevien tulojen osalta erot sen sijaan ovat melko vähäiset. Lorenz-käyrät ilmentävät näin ollen visuaalisesti aikaisemmin tehtyjä havaintoja tulonjakautumien tasoittumisesta.

3.2. Toimeentulotarkastelu

Edellä esitetyt tutkimustulokset osoittivat, miten ruokakunnat ja niiden nimelistulot jakautuivat markkinaprosessin vaikutuksesta ja miten jakautumat muutuivat tulonsiirtotoimenpiteiden seurauksena. Kysymys oli näin ollen puhtaasta tulojaon analysoinnista, koska huomio kiinnitettiin yksinomaan ostovoiman jakautumiseen. Olisi kuitenkin tärkeätä voida selvittää, millainen vaikutus ostovoiman uudelleenjakautumisella oli tarkasteltavan väestön toimeentuloeroihin. Tähän ei edellä käynyt tarkastelu antanut mahdollisuuksia, koska ruokakuntien toimeentulotaso riippuu tulojen ohella monista muistakin tekijöistä, joista tärkeimmän, ruokakunnan koon, vaikutus on jatkossa esitetyissä laskelmissa pyritty ottamaan huomioon. Eräs mahdollisuus väestön toimeentulojakautumia laadittaessa on tarkastella ruokakuntien jäseniä kulutusyksiköinä, mitä menettelytapaa on tietyssä mielessä tässä noudatettu.

Yksinkertaisimmat kulutusyksikköasteikot pohjautuvat arviointeihin eri tyyppisten henkilöiden kulutustarpeesta toinen toisiinsa nähden. Usein tällaiset asteikot perustuvat mittauksiin ihmisen kaloritarpeen muutoksista ensimmäisten elinvuosien ja täysi-ikäisyyden välillä. Kulutustarpeeseen vaikuttavana muuttujana otetaan yleensä huomioon ikätekijän ohella myös sukupuoli (ks. esim. WOLD, 1952, ss. 222 ja 223). Niinpä täysi-ikäisen miehen kulutusyksikköarvon ollessa 1.0, täysi-ikäinen nainen voi saada esim. arvon 0.8. Paitsi tarvearviointeihin kulutusyksikköasteikot saattavat perustua myös yksityisiä henkilöitä tai ruokakuntia koskevien budjettitutkimusten avulla tehtyihin havaintoihin väestön todellisesta kulutuskäyttäytymisestä (ks. esim. PRAIS ja HOUTHAKKER, 1955, s. 125). Myös nämä asteikot koskevat yleisimmin ravinnon kulutusta,

mutta myös muita kulutuseriä kuten vaatekustannuksia. Koko kulutusta koskevat asteikot on yleensä laadittu eri kulutusmenoja koskevista alaskaaloista painottamalla.

Yksilön omien fyysisten tunnusmerkkien ohella riippuu hänen määrättyllä tulolla saavuttamansa toimeentulotaso myös siitä, minkälainen on kokoonpanoltaan tulonkäyttöyksikkö, johon hän kuuluu. Niinpä on ilmeistä, että samalla henkeä kohden lasketulla tulotasolla elävistä ruokakunnista se, joka on jäsenluvultaan suurempi, voi saavuttaa korkeamman kulutustason kuin pienempi ruokakunta (PRAIS ja HOUTHAKKER, 1955, s. 146). Toimeentulojakautumia konstruoidessa olisi näin ollen myös tämä seikka pyrittävä ottamaan huomioon, vaikka sen merkityksen arvioiminen onkin varsin hankalaa, koska yhdestä lisäjäsenestä aiheutuvaa ruokakunnan kulutuksen kasvua selvitettäessä olisi voitava eliminoida tulotason vaikutus ruokakunnan kulutukseen.

3.2.1. Eläketurvan tutkimuksen kulutusyksikköasteikko

Paneutumatta enempää kulutusyksikköjen määräytymiseen vaikuttaviin tekijöihin esitetään alla tässä käytettävä asteikko. Se on laadittu alunperin eläketurvan tutkimusta varten ja perustuu eräiden kaloritarpeeseen pohjautuvien skaalojen ohella kyseisen tutkimuksen aineistosta saatuihin todellisiin kulutustietoihin sekä myös eräisiin muihin vastaavanlaisiin tutkimustuloksiin (ks. lähemmin PULKKINEN, 1969, ss. 95 ja 96). Esitettävä asteikko ei näin ollen rakennu pelkästään kulutustarpeen mittaukseen, vaan myös faktilliseen kulutuskäyttäytymiseen.

	Kulutussyksiköt ¹⁾
Yksinäinen mies	1.00
Yksinäinen nainen	0.92
Lapseton aviopari	1.61
16 vuotta täyttänyt henkilö yhteisruokakunnassa henkilöiden lukumäärästä riippuen	0.32 - 0.65
Alle 16-vuotias iästä ja lasten lukumäärästä riippuen	0.13 - 0.48

Vertailutasona asteikossa on normaalikäytännön mukaisesti yksinäinen mieshenkilö. Todettakoon vielä, että esitetyssä asteikossa henkilön merkitykseen kuluttajana vaikuttaa hänen ikänsä tai sukupuolensa ohella myös sen ruokakunnan rakenne, johon hän kuuluu. Määrätty kulutussyksikköarvo (lyh. ky) saattaa näin ollen edustaa fyysisiltä tunnusmerkeiltään erilaisiakin henkilöitä, joille kuitenkin tietyn tulomäärän on arvioitu takaavan huomioonotettujen tekijöiden mukaan saman toimeentulotason.

Alla esitetystä asetelmasta ilmenee, minkälaisiksi ruokakuntien (rk) kulutussyksikköarvot (jäsenten yksiköiden summa) asteikon perusteella muodostuvat.

Rkm jäs.määrä	Ky-arvon minimi	Ky-arvon maksimi	Rkm jäs.määrä	Ky-arvon minimi	Ky-arvon maksimi
1	0.92	1.00	5	1.56	2.82
2	1.18	1.61	6	2.13	2.90
3	1.31	2.26	7	2.26	3.23
4	1.40	2.58	8	2.39	3.29

Näytteen ruokakuntien jakautuminen kulutussyksikköluokkiin käy ilmi liitteen 1 lopussa esitetystä taulukosta II.

1) Pulkkinen käyttämästä asteikosta poiketen ei tässä yksinäisten henkilöiden kulutussyksikkö vaihtelee otosryhmittäin. Ks. lähemmin: Pulkkinen, 1969, ss. 96 ja 281.

3.2.2. Kulutusyksiköiden käyttö

Väestön toimeentulojakautumia laadittaessa esitettyä asteikkoa voidaan käyttää apuna periaatteessa usealla tavalla. On suurelta osalta tulkintakysymys, mikä näistä tässä yhteydessä on tarkoituksenmukaisin.

Yksinkertaisinta olisi jakaa kunkin ruokakunnan tulot sen jäsenten yhdistetyllä kulutusyksikköarvolla. Suhdeluvut kuvastaisivat tällöin rakenteeltaan erilaisten ruokakuntien asemaa toimeentulotasoasteikolla. Verrattuna jakautumaan, jossa ruokakunnat sijoittuvat eri tulotasolle mitattujen tulojensa mukaan, merkitsisi tämä, että ruokakuntien, joiden yksikköarvo on ≤ 1.00 , asema vertailutasoruokakuntiin (ky = 1.00) nähden paranisi. Ruokakuntien, joiden ky-arvo on > 1.00 , asema muodostuisi sen sijaan suhteellisesti heikommaksi kuin tuloasteikolla. Tämä tarkastelutapa olisi edelleen puhtaasti ruokakuntapohjainen, vaikka muodostuvissa jakautumissa välillisesti heijastuisivatkin väestön toimeentulosuhteet.¹⁾ Tulonsiirtopolitiikan tavoite huomioon ottaen tuntuu kuitenkin siltä, että toimeentulojakautumissa olisi saatava väestö tavalla tai toisella suoranaisesti näkyviin. Eräänä mahdollisuutena olisi muodostaa aluksi samat ruokakuntakohdaiset suhdeluvut kuin edellä, mutta laatia jakautumat kulutusyksikköjen, eikä ruokakuntien pohjalta. Tällöin olisi jo kyse väestökohtaisesta tarkastelutavasta, jossa yksittäiset henkilöt otetaan huomioon kuluttajina (kulutusyksikköinä). Eroa edelliseen tapaan voidaan toisaalta havainnollistaa siten, että nyt kukin ruokakunta painottuisi sen kulutusyksikköarvolla. Näin syntyvät jakautumat olisivat kuitenkin vaikeasti mielletävissä ja tulkittavissa. Tästä syystä kulutusyksiköitä onkin seuraavassa käytetty vain apukeinona väestön toimeentulojakautumia laadittaessa.

Tarkastelutapa perustuu olettamukseen ruokakuntien kulutuspäätösten tapahtumisesta siten, että kukin jäsen saa ruokakunnan tuloista suhteellista kulutus-

1) Eläketurvan tutkimuksessa on käytetty tätä tapaa. Tutkimusasetelmasta johtuen suhdeluvun on katsottu osoittavan henkilön suhteellista tulotasoa muihin henkilöihin verrattuna, kun ruokakuntien vaikutus on otettu huomioon.

tarvettaan vastaavan osuuden, jolloin kaikki jäsenet saavuttavat keskenään saman toimeentulotason. Kun ruokakuntien tulot jaetaan jäsenten kulutusyksikköarvojen summalla, saadut suhdeluvut osoittavat, kuten edellä todettiin, ruokakuntien sijainnin toimeentuloasteikolla. Käyttämällä ruokakuntien asemesta havaintoyksikköinä niiden jäseniä voidaan em. suhdelukujen avulla muodostaa jakautuma, joka kuvaa väestön jakautumista toimeentuloasteikolla. Havainnollistettakoon näin konstruoitavia jakautumia kaavalla, joka osoittaa, miten niiden keskiarvot muodostuvat:

$$\bar{y}_j = \frac{\sum_{i=1}^n (j_i \frac{y_i}{k_i})}{\sum_{i=1}^n j_i} \quad (5)$$

jossa j_i = i:n ruokakunnan jäsenmäärä, y_i = i:n ruokakunnan tulot, k_i = i:n ruokakunnan kulutusyksikköarvo ja n = ruokakuntien lukumäärä. Väestökohtainen keskiarvo \bar{y}_j saadaan siis laskemalla ruokakuntien jäsenmäärillä painottaen keskiarvo ruokakuntien toimeentulotasoa osoittavista suhdeluvuista.

On tähdennettävä, että tutkimuksen tämän osan tuloksia ei voida tulkita suoranaisesti markkamääräisinä, koska tulokäsittteenä on eräänlainen "elintä-sollinen" tulo, jolla pyritään osoittamaan millaisen toimeentulotason tuloiltaan ja rakenteeltaan erilaisiin ruokakuntiin kuuluvat henkilöt toinen toisiinsa verrattuina tutkimusvuonna saavuttivat. Johtuu siten puhtaasti käytännöllisistä syistä, että toimeentuloeroja joudutaan havainnollistamaan markkamääräisinä.

3.2.3. Jakautumien muutokset

Kuten tulotarkastelun yhteydessä on nytkin osoitettu erikseen tulonsiirtojen aiheuttamat muutokset jakautumien tasossa ja rakenteessa. Näistä ensin

mainitut osoittavat, miten tulonsiirtopolitiikka on vaikuttanut keskimääräiseen toimeentulotasoon. Jälkimmäisten kohdalla taas on kysymys tulojen uudelleenjakautumisen aiheuttamista muutoksista kunkin tutkimusryhmän sisäisissä toimeentuloeroissa.

3.2.3.1. Tasomuutokset

Tarkasteltakoon tasomuutosten osalta ensin, miten määrätyn väestöryhmän keskimääräinen toimeentulotaso on muuttunut tulonsiirtojen vaikutuksesta. Seuraava asetelma, josta ilmenevät eri tulonmuodostusprosessin vaiheita koskevien keskiarvojen suhteet tutkimusryhmittäin, on laadittu taulukon 11 perusteella.

Tutkimusryhmät	Käytettävissä olevilla tuloilla saavutettu keskimääräinen toimeentulotaso %:eina ansaintavaiheen tasosta
Aktiivit	85.6
Aktiivit, lapsia	87.5
Aktiivit, ei lapsia	81.4
Työkyvyttömät	129.3
Vanhukset	114.3
Koko aineisto	86.9

On selvää, että tältä osin toimeentulotarkastelun tulokset ovat lähes samat kuin tulotarkastelun yhteydessä todetut (vrt. s. 32),¹⁾ vaikkakin taulukon 11 keskiarvot tasollisesti poikkeavat ruokakuntien vastaavista tulokeskiarvoista. Asetelma osoittaa siten, että aktiiviruokakuntiin kuuluvan väestön keskimääräinen toimeentulotaso laski ja eläkeläisruokakuntien väestön taas nousi tu-

1) Tulo- ja toimeentulotarkastelun välillä havaittavat vähäiset erot johtuvat toimeentulojakautumien laatimisesta jäsenpainoja käyttäen. Jos mainitut jakautumat olisi tehty kulutusyksiköiden pohjalta, olisivat keskiarvot täsmälleen samat.

lonsiirtotoimenpiteiden aiheuttamia ryhmien tulotasomuutoksia vastaavasti.

Taulukko 11. Toimeentulajakautumien keskiarvot, keskivirheet ja 95 %:n luottamusvälit tutkimusryhmittäin tulonmuodostusprosessin eri vaiheissa. 1 000 mk.

Tutkimusryhmät	Ansaintatulojen vaihe			Käytettävissä olevien tulojen vaihe			Henkeä
	Keskiarvo	Keskivirhe	95 %:n luottamusväli	Keskiarvo	Keskivirhe	95 %:n luottamusväli	
Aktiivit	6.38	0.11	6.17 - 6.59	5.46	0.08	5.30 - 5.61	1 070
Aktiivit, lapsia	6.01	0.12	5.78 - 6.25	5.26	0.09	5.08 - 5.44	755
Aktiivit, ei lapsia	7.27	0.20	6.87 - 7.67	5.92	0.11	5.70 - 6.13	315
Työkyvyttömät	2.56	0.08	2.40 - 2.72	3.31	0.06	3.20 - 3.42	704
Vanhukset	3.42	0.16	3.11 - 3.74	3.91	0.12	3.69 - 4.14	430
Koko aineisto	6.12	0.10	5.92 - 6.32	5.32	0.07	5.25 - 5.39	2 204

Siirryttäessä tarkastelemaan tulonsiirtojen vaikutuksia eri väestöryhmien välisiin toimeentulosuhteisiin (horisontaalinen näkökulma) on sen sijaan ilmeistä, että tulokset muodostuvat olennaisesti toisenlaisiksi kuin tulotarkastelussa, kuten seuraavasta taulukon 11 keskiarvoihin perustuvasta asetelmasta voidaan todeta.

Otosryhmät	Ansaintatulojen vaihe	Käyt. ol. tulojen vaihe	
		Indeksit	
Aktiivit	100	100	
Työkyvyttömät	40	61	
Vanhukset	54	72	

Aineiston mukaan kohosi eläkeläisruokakuntien keskimääräinen toimeentulotaso otosryhmästä riippuen 60-70 %:iin aktiiviruokakuntien toimeentulotasosta. Oireellisenä voidaan panna merkille myös eläkeläisryhmien välillä havaittava lievä eron supistuminen, mikä ei kuitenkaan estä toteamasta työkyvyttömien aseman heikkoutta vanhuksiin verrattuna. Keskimääräisiltä tuloeroiltaan eläkeläisryhmät eivät sen sijaan poikenneet merkitsevästi kummassakaan tulovaiheessa. Työkyvyttömien toimeentulollinen jälkeenjääneisyys vanhuksiin verrattuna on si-

ten mm. seurausta ryhmien välisistä eroista ruokakuntien koossa, kuten taulukosta 12 havaitaankin. Ruokakuntakokoeroista johtuu luonnollisesti sekin, että eläkeläisryhmät saavuttivat 60-70 %:n toimeentulotason aktiiveihin verrattuna, vaikka näiden tulotaso oli vielä käytettävissä olevien tulojenkin vaiheessa vain 50 % aktiiviruokakuntien tulotasosta.

Taulukko 12. Tutkimusryhmien ruokakuntien keskimääräinen koko jäseninä ja kulutusyksikköinä.

Tulonsaajayksiköt	Aktiivit	Aktiivit, lapsia	Aktiivit, ei lapsia	Työky- vyttömät	Vanhukset	Koko aineisto
Ruokakuntia (rk)	334	171	163	333	265	932
jäseniä	1 070	755	315	704	430	2 204
jäseniä/rk	3.20	4.42	1.93	2.11	1.62	3.00
kulutusyksiköitä (ky)	636.82	388.48	248.34	515.50	352.60	1 504.92
ky/rk	1.91	2.27	1.52	1.55	1.33	1.84

Myös aktiivien alaryhmien välisissä toimeentuloeroissa havaittavat muutokset ansaitsevat huomiota osakseen. Kuten tulotarkastelun yhteydessä todettiin, lapsiperheiden tulot olivat molemmissa tulovaiheissa lapsettomien aktiivien tuloja suuremmat. Korkeammilla tuloillaan yltivät lapsiperheet tulojen ansaintavaiheessa kuitenkin vain 83 % lapsettomien ruokakuntien toimeentulotasosta. Tulonsiirtojen jälkeen oli vastaava suhde 89 %. Lapsista aiheutuva taloudellinen rasitus painoi siten lapsiperheet keskimäärin alhaisemmalle toimeentulotasolle kuin lapsettomat ruokakunnat.

Tarkasteltakoon horisontaalisia toimeentulosuhteita vielä jakautumien mediaanien perusteella. Mitä mediaaneihin sinänsä tulee ne ovat kautta linjan vastaavia keskiarvoja pienempiä, mikä on osoituksena siitä, että väestön toimeentulojakautuma oli positiivisesti vino, kuten oli laita ruokakuntien tulonjakautumienkin.

Taulukko 13. Toimeentulojakautumien mediaanit tutkimusryhmittäin tulonmuodostusprosessin eri vaiheissa.
1 000 mk.

Tutkimusryhmät	Ansaintatulojen vaihe	Käyt. ol. tulojen vaihe	Henkeä
	Mediaanit (Md)		
Aktiivit	5.59	4.87	1 070
Aktiivit, lapsia	5.32	4.74	755
Aktiivit, ei lapsia	6.53	5.39	315
Työkyvyttömät	2.08	2.87	704
Vanhukset	2.71	3.32	430
Koko aineisto	5.43	4.76	2 204

Kun taulukon 13 perusteella indeksoidaan otosryhmien toimeentulotasot, päädytään seuraavaan asetelmaan.

Otosryhmät	Ansaintatulojen vaihe	Käyt. ol. tulojen vaihe
	Indeksit	
Aktiivit	100	100
Työkyvyttömät	37	59
Vanhukset	48	68

Tulojen ja kulutusyksiköiden ruokakunnittainen jakautuminen huomioon ottaen eläkeläisruokakuntiin kuuluvat henkilöt saavuttivat mediaanilukujen perusteella arvioiden 60-70 %:isen toimeentulotason aktiiviruokakuntien väestöön nähden tulonsiirtotoimenpiteiden vaikutuksen jälkeen, mihin tulokseen päädyttiin myös keskiarvojen mukaan. Mediaanitulojen mukaan todettiin sen sijaan eläkeläisruokakuntien tulotason suhteessa aktiiveihin kohonneen tulonsiirtojen seurauksena noin 20 %:sta runsaaseen 40 %:iin.

3.2.3.2. Toimeentulojakautumien tasoittuminen

Vastaavankaltaisia graafisia kuvaajia kuin tulotarkastelun yhteydessä ei toimeentulojakautumista ole laadittu. Taulukkomuotoisina nämä jakautumat on kuitenkin esitetty liitetaulukoissa VII ja VIII. Tulonsiirtojen aiheuttamat jakautumamuutokset ilmenevät sen sijaan tunnusluvuiksi pelkistettyinä taulukosta 14.

Taulukko 14. Toimeentulojakautumien hajonnat ja suhteelliset hajonnat tutkimusryhmittäin tulonmuodostusprosessin eri vaiheissa. Keskihajonta 1 000 mk, suht. hajonta %.

Tutkimusryhmät	Ansaintatulojen vaihe		Käyt. ol. tulojen vaihe		Henkeä
	Keskihajonta	Suht. hajonta	Keskihajonta	Suht. hajonta	
Aktiivit	4.46	54.2	2.58	47.3	1 070
Aktiivit, lapsia	3.33	55.4	2.50	47.5	755
Aktiivit, ei lapsia	3.59	49.4	2.70	45.6	315
Työkyvyttömät	2.11	82.4	1.50	45.3	704
Vanhukset	3.32	97.0	2.37	60.6	430
Koko aineisto	3.54	57.8	2.59	48.7	2 204

Samoin kuin ruokakuntien tuloja tarkasteltaessa kohdistuu mielenkiinto tässäkin yhteydessä lähinnä jakautumien suhteellisiin hajontoihin, koska niiden perusteella on arvioitavissa, missä määrin toimeentulojakautumat tasoittuivat. Keskihajonnoista voidaan kuitenkin todeta, että markkamääräiset erot toimeentuloasteikolla supistuivat kautta linjan.

Verrattakoon vielä toimeentulojakautumien ansaintatulojen vaiheen suhteellisiä hajontoja vastaaviin tulotarkastelussa todettuihin (taulukko 9, s. 40), ennen kuin siirrytään tutkimaan tulonsiirtojen merkitystä toimeentulojakautumien tasoittumisen kannalta. Tällöin havaitaan, että yleensä toimeentulojakautumat jo tulojen ansaintavaiheessa näyttävät olleen vastaavia tulonjakautumia tasaisempia. Vain aktiivien lapsiperheiden kohdalla toimeentulojakautuma oli vähintäänkin yhtä epätasainen kuin tulojenkin mukainen.¹⁾

- 1) Tämä johtuu siitä, että näissä ryhmissä ruokakunnan tulojen ja jäsenmäärän välillä vallitsee joltinenkin positiivinen riippuvuussuhde, ts. mitä suurempi on ruokakunnan jäsenmäärä, sitä suuremmat ovat myös tulot. Syy siihen, ettei näin ole aktiivien lapsiperheiden ryhmässä, on ilmeinen. Korrelaation voimakkuus nähdään oheisesta asetelmasta, jossa tuloina ovat ruokakunnan bruttotulot.

Tutkimusryhmät	Korrelaatio r
Aktiivit	+ 0.29
Aktiivit, lapsia	+ 0.08
Aktiivit, ei lapsia	+ 0.52
Työkyvyttömät	+ 0.61
Vanhukset	+ 0.32

Tulonsiirtojen aikaansaaman toimeentuloerojen tasoittumisen voimakkuus ilmenee puolestaan alla olevan asetelman oikean puoleisesta sarakkeesta.

Tutkimusryhmät	Keskimääräinen toimeentulotaso käytettävissä olevien tulojen vaiheessa pienempi (-) tai suurempi (+) kuin ansaintatulojen vaiheessa. Prosenttia.	Suhteellinen hajonta käytettävissä olevien tulojen vaiheessa pienempi (-) tai suurempi (+) kuin ansaintatulojen vaiheessa. Prosenttia.
Aktiivit	- 14.4	- 12.7
Aktiivit, lapsia	- 12.5	- 14.3
Aktiivit, ei lapsia	- 18.6	- 7.7
Työkyvyttömät	+ 29.3	- 45.0
Vanhukset	+ 14.3	- 37.5
Koko aineisto	- 13.1	- 15.7

Pääpiirteissään toimeentuloerojen tasoittuminen vastaa tulonjaon tasoittumisesta saatua kuvaa (ks. s. 42). Eroavuuksiakin kuitenkin on. Aktiivien, etenkin lapsiperheiden, kohdalla tulonsiirrot ilmeisesti tasoittivat jonkin verran voimakkaammin toimeentulomahdollisuuksissa vallinneita eroja kuin varsinaisia tuloeroja, kun taas eläkeläisryhmissä vastaavankaltaista tendenssiä ei sanottavasti ole havaittavissa.

Asetelma tarjoaa myös mahdollisuuden arvioida taso- ja rakennemuutosten keskinäistä merkitystä. Rinnastus vastaaviin tulotarkastelun yhteydessä saatuihin tuloksiin (s. 42) osoittaa, että näistä muutoskomponenteista jakautuman tasoittuminen näyttää aktiivien osalta olleen toimeentulojakautumisissa hieman korostuneemmassa asemassa kuin varsinaisissa tulonjakautumisissa. Ilmeisin tämä tendenssi oli aktiivien lapsiperheiden ryhmän lisäksi koko palkansaajaväestöä koskevassa jakautumassa. Muilta osin eri tarkastelutapojen tulokset eivät juuri poikkea toisistaan.

Havainnot tukevat näin ollen alussa esitettyä olettamusta, että tulonsiirtojen taseusvaikutuksen tulisi ilmetä selvemmin toimeentulo- kuin varsinaisissa

tulonjakautumissa, joskin oletettu tendenssi oli ehkä odottamattoman lievä. Kokonaista jakautumaa kuvaavat tunnusluvut kätkevät kuitenkin taakseen yksittäistapaukset, joista varsinkin jakautuman ääripäihin sijoittuvien osalta tulonsiirtojen kohdistuminen toimeentulomahdollisuuksien mukaisesti lienee sanomattakin selvää. Huomattava merkitys on myös sillä, kuinka oikean kuvan toimeentulojakautumia laadittaessa apuna käytetty kulutusyksikköasteikko antaa erilaisten ruokakuntien keskinäisistä kulutustarve-eroista.

Luotakoon lopuksi lyhyt silmäys siihen, millaisiksi toimeentulojakautumat epätasaisuusasteeltaan muotoutuivat tulonsiirtotoimenpiteiden vaikutuksesta. Taulukosta 14 on todettavissa, että suhteelliset toimeentuloerot olivat eläkeläisryhmissä ennen tulonsiirtotoimenpiteitä erittäin selvästi suuremmat kuin aktiiviryhmässä. Käytettävissä olevien tulojen vaiheessa eivät väestöryhmät epätasaisuusasteeltaan enää poikenneet toisistaan lainkaan (suhteellinen hajonta 45-47 %) vanhusten ryhmää lukuun ottamatta (61 %), joka siis toimeentulollisesti oli tulonsiirtojen jälkeenkin kaikkein heterogeenisin. Edellä sanotun kanssa yhtäpitävään käsitykseen päädytään myös maksimitasauksen prosentilla toimeentulojakautumien epätasaisuutta mitattaessa (ks. taulukko 15).

Taulukko 15. Toimeentulojakautumien epätasaisuus maksimitasauksen prosentin (T) mukaan ansaintatulojen (a) ja käytettävissä olevien tulojen (k) vaiheessa sekä tasoittuminen tutkimusryhmittäin.

Tutkimusryhmät	Maksimitasauksen prosentti		Tasoittuminen	
	T _a	T _k	%-yksikköä	%
Aktiivit	20.2	17.2	3.0	14.9
Aktiivit, lapsia	20.3	17.1	3.2	15.8
Aktiivit, ei lapsia	18.7	17.2	1.5	8.0
Työkyvyttömät	32.1	17.4	14.7	45.8
Vanhukset	34.9	21.1	13.8	39.5
Koko aineisto	21.4	17.7	3.7	17.3

Tulos heijastaa tutkimusvuonna vallinneita eläkepoliittisia olosuhteita maassamme. Tuolloin eivät vuonna 1962 voimaan astuneet työeläkkeet (TEL ja LEL) vielä olleet käytännöllisesti katsoen lainkaan ehtineet vaikuttaa toimeen-

tulomahdollisuuksia parantavasti, mistä syystä virkaeläkettä ja yrityskohtaisen eläkejärjestelyjen perusteella työeläkettä nauttivien suhteellinen asema oli erittäin korkea pääasiassa kansaneläkkeen varassa oleviin muihin eläkeläisiin nähden, mikä ilmeni tämänkin tutkimuksen tulojen rakennetarkastelun yhteydessä (ks. taulukko 5). Toinen huomattava toimeentuloeroja laajentava tekijä oli palkkatulo, joka voimakkaasti keskittyi hyvin toimeentuleville vanhuksille.

4. TIIVISTELMÄ

Julkinen valta on saavuttanut maassamme varsin keskeisen aseman talouselämän säätelijänä. Tämän kehityksen myötä sen merkitys tulojen jakautumisen kannalta on huomattavasti kasvanut, mitä on omiaan korostamaan se seikka, että lähes jokaisella sen toimenpiteellä on ainakin välilliset vaikutuksensa tulonmuodostukseen silloinkin, kun tähän ei ole tarkoituksellisesti pyritty. Toisaalta väestön tulosuhteiden muuttaminen paremmin tarpeiden jakautumaa vastaavaksi kuin miksi ne ilman julkisyhteisöjen väliintuloa muodostuisivat, on jo pitkään ollut hyvinvointipolitiikan keskeisiä tavoitteita.

Tarkasteltaessa julkisyhteisöjen toimenpiteitä tulonjakoon vaikuttavina tekijöinä ne voidaan kaavamaisesti jakaa kolmeen ryhmään sen mukaan, missä tulonmuodostusprosessin vaiheessa niitä käytetään. Julkinen valta puuttuu monin eri tavoin jo tuotannontekijöille maksettuihin korvauksiin, mikä väestön osalta ilmenee ansaittujen tulojen muodostumisvaiheessa. Seuraavaan ryhmään ovat luettavissa ne keinot, jotka uudelleenjakavat tuotantovaiheessa jo muodostuneet ansaintatulot. Näistä riippuu, missä määrin käytettävissä olevien tulojen jakautuma poikkeaa ansaintatulojen jakautumasta. Viimein on mainittava ne toimenpiteet, joiden merkitys ilmenee tuloja käytettäessä. Ne eivät siten vaikuta markkamääräisten tulojen vaan reaali- eli hyödykkeissä mitattujen tulojen jakautumaan.

Tässä tutkimuksessa pyrittiin osoittamaan, millainen merkitys julkisella val-

lalla oli vuonna 1964 tulojen uudelleenjakajana palkansaajaruokakuntien kannalta. Periaatteessa redistribuutiosta eli tulojen uudelleenjakautumisesta tehtävin laskelmin olisi pystyttävä selvittämään, minkälainen yhteisvaikutus julkisen sektorin kaikella toiminnalla on henkilölliseen reaalitulojen jakautumaan. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan ollut mahdollisuuksia läheskään näin täydellisten laskelmien suorittamiseen, vaan jouduttiin pitäytymään käytettävissä olevien tulojen muodostumisvaiheeseen kohdistuvien keinojen vaikutuksen arviointiin. Mainittakoon tässä yhteydessä, että käsitteet tulonsiirtopoliittikka ja tulonsiirrot usein määritelmällisestikin rajoitetaan koskemaan vain näitä toimenpiteitä. Samalla on syytä todeta, että suppea-alaisuudesta huolimatta tutkimus kuitenkin kohdistui puhtaimmin redistributiivisessa mielessä käytettyihin tulonjakoon vaikuttaviin toimenpiteisiin. Väestön saamista tulonsiirroista tarkasteltiin kansaneläkkeitä ja erilaisia yleisiä avustuksia. Julkisen vallan väestöltä keräämistä tulonsiirroista kiinnitettiin huomio välittömiin veroihin ja veronluonteisiin maksuihin.

Laskelmat perustuvat vuotta 1964 koskeviin ruokakunnittaisiin tulotietoihin, jotka on kerätty haastattelumenetelmää käyttäen alkuvuodesta 1969 julkaistua tutkimusta "Eläketurva ja toimeentulo" varten. Käsillä olevassa tutkimuksessa palkansaajaruokakunnat ryhmiteltiin niiden päämiehen tunnusmerkkien mukaan aktiivien, työkyvyttömien ja vanhusten ruokakuntiin ja aktiiviruokakunnat edelleen sen mukaan, kuuluiko niihin lapsia vai ei. Näin voitiin kiinnittää huomiota vertikaalisen tulonjaon tasoittumisen ohella myös eräiden keskeisimpien horisontaalisten tulonsiirtovirtojen merkitykseen.

Siitä huolimatta, että edellä luetellut tulonsiirrot välittömästi johtavatkin tulonjaon muuttumiseen, niiden perimmäisenä seurauksena ovat kuitenkin väestön toimeentuloeroissa tapahtuvat muutokset. Tältä kannalta katsoen ei pelkkä tuloerojen kartoittaminen ole riittävää, sillä ruokakunnan toimeentulotason vaikuttaa tulojen suuruuden ohella huomattavasti mm. tästä tulosta riippuvaisten henkilöiden lukumäärä. Siksi redistribuutiota pyrittiinkin havainnollistamaan myös jakautumilla, jotka osoittavat, millaisen toimeentulotason toinen toisiinsa verrattuna erilaisiin ruokakuntiin kuuluvat henkilöt olivat

saavuttaneet. Näitä jakautumia laadittaessa käytettiin apuna eläketurvan tutkimusta varten rakennettua kulutusyksikköasteikkoa.

Tulonjaossa tulonsiirtojen seurauksena tapahtuneita muutoksia tutkittiin vertailemalla ruokakuntien ansaintatulojen ja käytettävissä olevien tulojen vaiheessa muodostuneita vertikaalisia jakautumia toisiinsa. Jakautumien välillä ilmenevät erot jaettiin taso- ja rakennemuutoksiin. Tasomuutoksella tarkoitettiin vertailtavien jakautumien keskiarvojen poikkeavuutta. Rakennemuutosten edellytyksenä pidettiin taas sitä, että voitiin todeta ruokakuntien suhteellisten tuloerojen muuttuneen. Jos erot olivat käytettävissä olevien tulojen vaiheessa pienemmät kuin ansaintatulojen vaiheessa, vertikaalisen tulonjaon katsottiin tasoittuneen. Vastaavalla tavalla analysoitiin myös tulonsiirtojen vaikutusta tarkasteltavien väestöryhmien toimeentulojakautumiin. Puuttumatta enempää tutkimuksen taustaan ja teknillisluonteisiin yksityiskohtiin esittää seuraavassa lyhyt katsaus keskeisimpiin tutkimustuloksiin.

Kiinnitettäköön ensin huomiota todettuihin tulotasomuutoksiin. Ansaintatulojen vaiheessa olivat aktiivien tulot ruokakuntaa kohden 12 500 markkaa, työkyvyttömiä ja vanhusten kohdalla taas 3 800 markkaa ja 4 500 markkaa. Kuten odottaa sopikin, aktiiviruokakunnat maksoivat välittömiä veroja ja veronluonteisia maksuja selvästi enemmän kuin vastavuoroisesti saivat siirtotuloja, mistä syystä näiden käytettävissä olevat tulot olivat keskimäärin 85 % ansaintatulosta. Eläkeläisruokakuntien käytettävissä olevat tulot puolestaan ylittivät luonnollisesti ansaintatulojen määrän. Merkille pantavaa on, että työkyvyttömiä tulotaso kohosi tulonsiirtojen vaikutuksesta enemmän kuin vanhusten. Ensiksi mainitut saivat nettotulonsiirtoja yli 500 markkaa enemmän ruokakuntaa kohden kuin vanhukset. Kun aktiiviruokakuntien keskimääräinen tulotaso aleni tulonsiirroista johtuen noin 15 %, työkyvyttömiä taas kohosi 32 % ja vanhusten 15 %. Koko palkansaajaväestön osalta käytettävissä olevat tulot osoittautuivat noin 15 % ansaintatuloja pienemmiksi. Mitä taas horisontaalisiin tulotasosuhteisiin tulee, tulonsiirrot johtivat aktiivien ja eläkeläisryhmien välisten tulotasoerojen varsin huomattavaan supistumiseen. Kun viimeksi mainittujen ryhmien ansaintatulot olivat keskimäärin

1/3 aktiivien tuloista, vastaava suhde oli 1/2 tulonsiirtotoimenpiteiden jälkeen.

Tutkimusryhmien väliset toimeentuloerot ja tulonsiirtojen niihin aiheuttamat muutokset poikkesivat jossain määrin edellä todetuista. Vanhusten toimeentulotaso suhteessa aktiiveihin osoittautui korkeammaksi kuin työkyvyttömillä. Kun työkyvyttömiä ruokakuntiin kuuluvan väestön toimeentulotaso aktiiveihin verrattuna kohosi tulonsiirtojen vaikutuksesta noin 40 %:sta 60 %:iin, vastaavat suhteet olivat vanhusten ruokakuntien osalta runsaat 50 % ja 70 %. Edelleen on syytä mainita aktiivien alaryhmiä koskevat havainnot. Tulojensa osalta mainitut ryhmät poikkesivat siten, että lapsiperheiden tulotaso oli molemmissa tulovaiheissa korkeampi kuin lapsettomien ruokakuntien. Viimeksi mainittujen toimeentulotaso oli kuitenkin korkeampi kuin lapsiperheiden.

Niin tulo- kuin toimeentulotarkastelunkin yhteydessä valotettiin tulonsiirtojen seurauksena tutkimusryhmien vertikaalisissa jakautumisissa tapahtuneita muutoksia useista näkökulmista. Ennen muuta kiinnitettiin huomiota jakautumien tasoittumiseen, josta saatiin keskitetyin ja konkreettisin käsitys niin sanotun maksimitulontasausprosentin avulla. Todettakoon kuitenkin, että muiden epätasaisuutta kuvaavien tunnuslukujen (variaatiokerroin ja Lorenzin käyrä) avulla tehdyt havainnot olivat lähes yksityiskohdittain samat kuin maksimitulontasausprosentin perusteella tehdyt.

Vastoin yleistä käsitystä eläkeläisryhmien jakautumille ei ollut luonteenomaista ainoastaan keskimääräisen tulo- ja toimeentulotasonkin alaisuus aktiiveihin verrattuna, vaan näille ryhmille oli tyypillistä etenkin tulojen ansaintavaiheessa myös erittäin huomattavat tulo- ja toimeentuloerot. Kun aktiivien tuloista mainitussa tulovaiheessa olisi ollut siirrettävä noin 22 %, jotta ruokakuntien tulot olisivat jakautuneet täysin tasaisesti, olisi työkyvyttömiä ja vanhusten kohdalla vastaavan siirtomäärän osuuden ollut oltava 42 % ja 40 %. Vastaavat osuudet käytettävissä olevien tulojen vaiheessa edellä mainitussa järjestyksessä otosryhmittäin lueteltuina olivat tutkimuksen mukaan 20 %, 24 % ja 25 %, joten eläkeläisryhmien kohdalla tuloerojen tasoit-

tuminen oli toisaalta erittäin voimakasta olkoonkin, että jakautumat edelleenkin jäivät aktiivien jakautumaa epätasaisemmaksi.

Toimeentulojakautumien epätasaisuusasteesta ja tasoittumisesta saatu kuva vastasi suurin piirtein yllä esitettyä. Kuitenkin näytti siltä, että lukuun ottamatta aktiivien lapsiperheiden ryhmää toimeentulojakautumat jo tulojen ansaintavaiheessa olivat vastaavia tulonjakautumia tasaisempia. Laskelmien mukaan tulonsiirrot puolestaan tasoittivat aktiiviryhmässä - etenkin aktiivien lapsiperheiden kohdalla - hieman voimakkaammin toimeentuloeroja kuin varsinaisia ruokakuntien tuloeroja. Vastaavankaltainen tendenssi oli havaittavissa myös koko aineistoa tarkasteltaessa, mutta ei sen sijaan sanottavammassa määrin eläkeläisryhmien kohdalla.

Havainnot tukivat näin ollen esitettyä olettamusta, että tasoittumisen pitäisi olla selvemmin havaittavissa väestön toimeentulomahdollisuuksia kuvaavissa jakautumissa kuin varsinaisissa tulonjakautumissa, joskin oletettu tendenssi osoittautui odottamattoman lieväksi. On vaikeata arvioida, missä määrin tämä tulos saattaa johtua siitä, että toimeentulojakautumia laadittaessa apuna käytetty kulutusyksikköasteikko ei ehkä anna täysin oikeata kuvaa erikokoisten ruokakuntien keskinäisistä kulutustarve-eroista. Kuitenkin tuntuu ilmeiseltä, että toimeentulolliset näkökohdat tulevat kulutusyksiköin paremmin huomioon otetuiksi, kuin jos laskelmissa olisi käytetty ruokakunnan jäsentä kohden laskettua tuloa. Todettakoon toimeentulojakautumien tasoittumisesta vielä se mielenkiintoinen seikka, että käytettävissä olevien tulojen vaiheessa eri tutkimusryhmissä ilmenneet suhteelliset toimeentuloerot olivat keskenään melko tarkkaan samaa suuruusluokkaa (suhteellinen hajonta 45-47 %) vanhusten ryhmää lukuun ottamatta (61 %), joka siten tulonsiirtojen jälkeenkin osoittautui toimeentulollisesti kaikkein epäyhtenäisimmäksi ryhmäksi.

Edellä esitetyt tutkimustulokset ovat koskeneet tulonsiirtojen vaikutuksia yksittäisten tutkimusryhmien tulo- ja toimeentulojakautumiin. Mitä koko kansaajaväestöön tulee, näytti siltä, että tutkimuksessa tarkastellut tulonsiirtotoimenpiteet - välittömät verot, kansaneläkkeet ja yleiset avustukset -

vaikuttivat lopultakin varsin vähän tulonjaon kokonaiskuvaan. Käytettävissä olevien tulojen vaiheessa maksimitulontasauksen prosentti oli varsinaisen tulonjakautuman osalta nimittäin vain 2.5 %-yksikköä pienempi kuin ansaintatulojen vaiheessa. Vastaavalla tavalla mitattu toimeentulojakautuman tasoittuminen oli puolestaan suuruudeltaan 3.7 %-yksikköä. Toisaalta on kuitenkin muistettava, että tulonsiirtopolitiikan vaikutus tulonjakautuman ääripäissä on nykyiselläänkin varsin huomattava. Välittömien verojen ansaintatuloja supistava vaikutus on korkeimmissa tuloluokissa erittäin voimakas, mitä seikkaa tässä tutkimuksessa aineiston pienuuden vuoksi ei tosin saatu erityisen hyvin esille. Selvästi oli sen sijaan nähtävissä tulonsiirtojen merkitys pienituloisimpien tulotason kohottajana ja elinehtojen ylläpitäjänä, mitä voitaneenkin pitää tulonsiirtopolitiikan keskeisenä päämääränä.

5. LIITTEET

Liite 1. Palkansaajaruokakuntanäytteen edustavuus

Palkansaajaruokakuntanäytteen edustavuutta on seuraavassa arvioitu vertaamalla käsillä olevaa aineistoa vuoden 1960 väestölaskennan tietoihin. Väestön paikka paikoin varsin nopeista rakennemuutoksista (esim. ammattiasema) johtuen vuoden 1960 tilanne ei kuitenkaan enää täysin vastaa vuonna 1964 vallinnutta. Lisäksi on todettava, että vertailuaineistosta puuttuu eräitä näinkin erikoislaatuisten näytteen testauksen kannalta keskeisiä ristiintaulukointeja, kuten päämiehen iän ja sosioekonomisen aseman välinen. Eläkeläisiä koskevia jaotteluja ei liioin ole, vaan heidät on luettu joko ryhmään itsenäiset ammatittomat tai entisiin ammatinharjoittajiin. Esitetyistä seikoista johtuen joudutaan näytteen testaus suorittamaan suhteellisen karkeasti.

Todettakoon ensin perusaineiston henkilönäytteen edustavuus, koska tämän tutkimuksen ruokakuntanäyte perustuu kyseiseen näytteeseen.

Ikäluokka vuotta	Miehet		Naiset	
	Näyte %	Perusjoukko %	Näyte %	Perusjoukko %
25-34	23.0	26.4	24.4	24.6
35-44	23.9	24.8	23.0	24.4
45-54	23.4	20.6	19.6	22.0
55-64	16.7	17.5	20.0	17.7
65-69	6.2	5.3	5.9	5.2
70-74	4.4	3.4	4.4	3.8
75-79	<u>2.4</u>	<u>2.0</u>	<u>2.7</u>	<u>2.3</u>
Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0

(PULKKINEN, 1969, s. 277)

Asetelman perusteella voidaan todeta, että ainakin ikäjakautumansa osalta eläketurvan tutkimuksen näyte on edustava perusjoukkoonsa nähden.

Palkansaajaruokakuntanäytteen testaus on mahdollista suorittaa vain aktiivien osalta ja näidenkin kohdalla siten, että palkansaajaruokakuntiin sisältyvät myös sellaiset, joilla oli yrittäjätuloa. Viimeksi mainittuja sisältyi aineistoon 30 kpl. Seuraavassa asetelmassa on tutkittavana muuttujana käytetty ruokakunnan jäsenmäärää.

Jäseniä ruokakunnassa	Aktiiviosite %	Perusjoukko %
1	18.4	19.5
2	18.7	19.0
3	17.6	20.4
4	22.0	18.7
5 -	<u>23.3</u>	<u>22.4</u>
	100.0	100.0

Pienet ruokakunnat näyttävät hieman aliedustetuilta varsinkin, kun otetaan huomioon, että keskimääräinen ruokakuntakoko vuonna 1964 todennäköisesti oli pienempi kuin vuonna 1960 (vrt. HARTMAN, 1964, s. 19). Poikkeavuus on kuitenkin osittain näennäistä, koska perusjoukon jakautumassa ovat mukana myös alle 25-vuotiaiden ruokakunnat, jotka eivät kuulu tutkimuksen piiriin. Tällaisten ruokakuntien keskimääräinen koko oli esim. vuonna 1960 1.93 henkeä, kun taas kaikkien ruokakuntien koko samana ajankohtana oli 3.34 (YLEINEN VÄESTÖLASKENTA 1960, VII, s. 29). Koska työkyvyttömiä ja vanhusten osalta palkansaajaruokakunnat erotettiin eläketurvan tutkimuksen aineistosta samojen periaatteiden mukaan kuin aktiivienkin, voitaneen olettaa, että niiden edustavuus vastaa yllä havaittua.

Palkansaajaruokakuntien jakautuminen jäsenmääränsä ja kulutusyksikköarvonsa mukaan eri otosryhmissä käy ilmi seuraavista taulukoista.

Taulukko I. Ruokakuntien jakautuminen jäsenmäärän mukaan eri otosryhmissä. Prosenttia.

Jäsenmäärä	Aktiivit	Työkyvyttömät	Vanhukset
1	19.8	40.6	54.5
2	19.1	32.1	32.3
3	17.4	11.1	9.4
4	22.4	11.1	2.6
5 -	21.3	5.1	1.2
Yhteensä	100.0	100.0	100.0

Ruokakuntia	334	333	265
-------------	-----	-----	-----

Taulukko II. Ruokakuntien jakautuminen kulutusyksikköarvojen mukaan eri otosryhmissä. Prosenttia.

Ky-arvo	Aktiivit	Työkyvyttömät	Vanhukset
0.92 - 1.11	19.8	40.6	54.7
1.12 - 1.44	1.2	1.5	0.4
1.45 - 1.76	18.3	30.6	32.1
1.77 - 2.08	12.0	2.4	1.1
2.09 - 2.41	27.8	12.0	9.1
2.42 - 2.73	15.8	11.1	2.6
2.74 - 3.05	3.9	1.2	-
3.06 - 3.29	1.2	0.6	-
Yhteensä	100.0	100.0	100.0

Ruokakuntia	334	333	265
-------------	-----	-----	-----

Taulukoista on havaittavissa, että eläkeläisten ruokakunnat olivat jäsenmäärältään aktiivien ruokakuntia pienempiä. Kulutusyksiköin mitattuna otosryhmien ruokakuntien keskimääräiset kokoerot olivat kuitenkin selvästi pienemmät, millä seikalla on luonnollisesti huomattava merkitys otosryhmien toimeentulosuhteiden muotoutumisen kannalta.

Liite 2. Tulotietojen ryhmittelystä

Tulojen uudelleenjakautumiseen johtavista tulonsiirroista on tässä tutkimuksessa rajoitettu tarkastelemaan vain välittömien verojen, veronluonteisten maksujen, kansaneläkkeiden ja yleisten avustusten merkitystä. Tämä johtuu ensiksikin siitä, että julkisiksi tulonsiirroiksi on katsottu vain sellaiset kotitaloussektorin antamat ja saamat vastikkeettomat käytettävissä olevien tulojen muodostumisvaiheessa tapahtuvat suoritukset, joiden toisena osapuolena on jokin julkiseen valtaan kuuluvista yhteisöistä. Mainittu rajoitus sulkee julkisen tulonsiirtopolitiikan ulkopuolelle yksityisen vakuutustoiminnan lisäksi sosiaalivakuutuksen piiriin luettavat järjestelmät, pakollista sairausvakuutusta ja kansaneläkejärjestelmän lukuun ottamatta. Mitä viimeksi mainittuihin tulee, on niiden kohdalla vakuutuksen tunnusmerkki - vakuutusmaksun ja vakuutetun edun vastaavuus - siinä määrin heikentynyt, että ne luonteensa puolesta kuuluisivatkin paremmin sosiaalivakuutuksen kuin vakuutuksen piiriin (vrt. MÄNTYLÄ, 1964, s. 675).

Tarkasteltavien siirtotuloerien harvalukuisuus on toisaalta seurausta perusmateriaalin ryhmittelystä. Niinpä esimerkiksi seuraavat tuloerät:

- sairausvakuutuksen ja sotilasvammalain perusteella maksetut henkilökorvaukset (ks. s. 17 kohta 9)
- veronpalautukset ja kansaneläkejärjestelmään kuuluva hautausavustus (kohta 11)

sisältyisivät kyllä em. tavalla määriteltuihin tulonsiirtoihin, mutta niitä koskevia erillisiä tulotietoja ei oltu viety magneettinauhalle. Työttömyys-, lakko- ym. avustusten jättämisestä tarkastelun ulkopuolelle voidaan ehkä pitää aiheettomana. Ovathan valtakunnallisten työttömyyskassojen ja kunnallisten työvoimatoimikuntien kautta saatavat työttömyyskorvaukset maassamme joltienkin tulonsiirtotoimenpide. Tehty ratkaisu perustuu kuitenkin useihin näkökohtiin. Työttömyyskassojen, jotka käytännössä toimivat ammattijärjestöjen yhteydessä, jäsenyys perustuu työntekijän osalta vapaaehtoisuuteen. Tästä syystä kassojen jäseniltään perimiä maksuja, joita aineistosta ei sitä paitsi ole saatavissa, ei voitane pitää julkisen tulonsiirtopolitiikan piiriin

kuuluvina. Sitä paitsi ei julkinen valta ole kassojen ainoa rahoittaja, vaan varsin huomattavan osan suorituksista aiheutuvista menoista kustantaa työnantaja vuoden 1960 lainmuutoksen jälkeen. Tässä suhteessa työttömyyskassat poikkeavat em. työvoimatoimikunnista, joiden maksamat korvaukset ovat puhtaita julkisia tulonsiirtoja. Siihen, ettei kohdan 10 tulotietoja ole otettu mukaan redistribuutiotarkasteluun, on edellä esitettyjen seikkojen ohella vaikuttanut myös työntekijöiden ammattijärjestöjen maksamien lakkoavustusten sisältyminen niihin. Lakkoavustuksia tosin voidaan pitää tulonsiirtolina, kuten muitakin kohdan 10 tuloeria, mutta ei julkiselta sektorilta saatuina.

Kuten kappaleessa 2.2.2. todettiin, sisältyvät ruokakuntien maksamiin veroihin (kohta 13) mm. kirkollisverot ja eräiden ruokakuntien osalta myös perinnöstä maksetut verot, joista viimeksi mainitut olisi katsottava lähinnä pääomansiirroiksi. Tulotasokomitean kannan mukaan ei liioin kirkollisveroa olisi pidettävä tulonsiirtona, vaan kulutusmenoeränä, koska sen maksaminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Verotietojen "puhdistamiseen" ei kuitenkaan ollut mahdollisuuksia, koska ne saatiin ainoastaan yhteissummasta. Käytännöllistä merkitystä ei tällä seikalla tulosten kannalta juurikaan liene.

Koska ansaintatulot samoin kuin käytettävissä olevat tulot määräytyvät tutkimuksessa siten, että kokonaistuloista vähennettiin vain ruokakunnan ja julkisen vallan väliset jomman kumman suuntaiset tulonsiirrot, sisältyy molempiin tulokäsitteisiin tuotannontekijätulojen ohella myös ei-julkisiksi katsottavia siirtotuloja. Ansaintatulojen ja siirtotulojen raja ei käytännössä ole kovinkaan selväpiirteinen, mistä syystä on aiheellista tarkastella em. rajanvetokysymystä niiden tuloerien osalta, joihin ei vielä ole puututtu.

Lomakkeen kohdat 1 - 3 sisältävät selväpiirteisiä tuotannontekijätuloja, joista osa on luontoistuloja. Tärkeimpänä laskennallisena tuloeränä mainittakoon luontoistuloista omalle tai käypää vuokraa halvemmalle asunnolle arvioitu asuntoetu.

Kohta 8 muodostuu kotitaloussektorin sisäisistä tulonsiirroista lukuun otta-

matta elatusavun ennakkoa ja laitoksilta tai yhdistyksiltä saatavia jatkuvia avustuksia. Kohta 7 puolestaan on eräänlainen tutkimusteknillinen tuloerä. Siihen on nimittäin kirjattu ruokakunnan päämiehen tuloksi rahamäärä, jonka tulotarkastelussa ruokakunnan ulkopuolelle jätetty jäsen maksoi ruokakuntaan.

Mitä taas sosiaalivakuutuksen piiriin kuuluviin työsuhde-eläkkeisiin (kohta 6) ja pakollisen tapaturmavakuutuksen kautta saataviin korvauksiin (kohta 9) tulee, suorittaa yksityisoikeudellisessa työsuhteessa olevia kansalaisia koskevalta osalta em. järjestelmien vakuutusmaksut työnantaja¹⁾, kun taas julkisoikeudellisessa työ- tai virkasuhteessa oleville suoritukset maksaa julkinen valta, työnantajan ominaisuudessa. Tästä syystä merkitsevät em. eläkkeet ja korvaukset työnantajalle normaaleihin tuotantokustannuksiin luettavaa erää ja työntekijöille sosiaalista etua, joka voidaan rinnastaa palkkaan. Vanhuuseläkkeiden osalta on näin ollen kyse eräänlaisesta "jälkipalkasta".

Oman ongelmakokonaisuutensa muodostavat yksityisen henkilövakuutustoiminnan ja vapaaehtoisuuteen perustuvien sosiaalivakuutusmuotojen kuten vapaaehtoisen tapaturmavakuutuksen ja eläkevakuutuksen piirissä syntyvät suoritukset. Tällaisia erää sisältyy kohtiin 9 ja 11. Vakuutusmaksuja voidaan periaatteessa pitää vakuutuksenottajalta vakuutuslaitokselle annettuina tulonsiirtoina ja maksettuja korvauksia päinvastaisina tulonsiirtoina. Pelkästään kotitaloussektoria ajatellen voidaan sanoa vakuutustoiminnan näin ollen merkitsevän tulonsiirtoja niiltä vakuutuksenottajilta, joita vakuutus sopimuksen edellyttämä tapahtuma tarkasteluajankohtana ei koskettanut, niille, joiden kohdalla kyseinen riski toteutui (LINNAMO, 1957, s. 258). Esitetyn kaltainen tulkinta sopii erityisesti puhtaaseen riskivakuutukseen. Vakuutustoiminta voi kuitenkin olla myös yhdistettyä riski- ja säästövakuutusta, jolloin syn-

1) Poikkeuksena mainittakoon MEL-eläkkeet, jotka osittain perustuvat julkisten varojen käyttöön ja osittain myös vakuutettujen itsensä suorittamiin vakuutusmaksuihin. TEL:n mukaan maksettavista eläkkeistä on syytä todeta, että työnantaja on velvollinen yksinään kustantamaan ne vain lain edellyttämien minimivaatimusten osalta.

tyviä vakuutusrahastoja lain mukaan pidetään vakuutuksenottajien omaisuutena. Tällaisen vakuutustoiminnan piirissä syntyvät vakuutuskorvaukset puolestaan muodostuvat vakuutetun omaisuudesta, sille kasvaneesta korosta ja tulonsiirroista siltä osin kuin ensin mainitut eivät riitä kattamaan sopimuksen mukaista korvaussummaa. Mitä vakuutusmaksuihin tässä yhteydessä tulee, on niitä pidettävä eräänlaisena säästämisen ja kulutuksen yhdistelmänä. Vakuutusmaksujen ainakin osittainen kulutusluonne selittyy sillä, että vakuutuksenottajahan itse asiassa ostaa itselleen vakuutuslaitoksen tarjoaman turvallisuuksipalveluksen.

Kiinnitettäköön huomiota vielä eräisiin empiirisen aineiston tulotietoihin liittyviin piirteisiin.

- 1) Aineistoon sisältyy eräitä eriä, joita ei yleensä pidetä tuloina. Näitä ovat ensiksikin perinnöt ja lahjat, jotka katsotaan pääomansiirroiksi. Toisaalta on muistettava, että myös perinnöstä maksetut verot sisältyvät ruokakuntien maksamiin tulonsiirtoihin. Arpajais- ja veikkausvoitot puolestaan ovat luonteeltaan satunnaistuloja eli pääomatuloja.
- 2) Tulot vuokratusta asunnosta olisi periaatteessa saatava netto- eikä bruttotuloina, kuten aineistossa on asian laita. Sama koskee myös korkotuloja ja indeksihyvityksiä siltä osin kuin vastaavat negatiiviset erät eivät sisälly vuokratuloista tehtävään vähennykseen. Toisaalta voidaan todeta, että palkansaajaväestön osalta maksetut korot ja indeksihyvitykset liittynevät pääasiassa omasta asunnosta aiheutuviin kustannuksiin, jotka siten, joskin varsin karkeasti, tulevat huomioon otetuksi asuntoetua arvioitaessa.¹⁾

1) Aineiston tulotietojen luotettavuudesta ja luontoistulojen arviointiperusteista ks. lähemmin Pulkkinen: Eläketurva ja toimeentulo, 1969, s. 282 ja 284-286.

Liite 3. Liitetaulukot

Taulukot III ja IV. Ruokakuntien (rk) ja niiden tulojen (y) jakautuminen tuloluokkiin tulonmuodostusprosessin eri vaiheissa. Prosenttia.

Taulukko III. Ansaintatulojen vaihe

Tuloluokat (1000 mk)	Aktiivit		Akt., lapsia		Akt., ei lapsia		Työkyvyttömät		Vanhukset		Koko aineisto	
	rk	y	rk	y	rk	y	rk	y	rk	y	rk	y
0.00- 1.99	1.2	0.1	-	-	2.5	0.3	48.0	9.0	41.9	7.4	7.1	0.5
2.00- 3.99	2.4	0.6	1.2	0.3	3.6	1.0	15.4	12.1	17.3	11.5	4.5	1.1
4.00- 5.99	12.0	4.8	4.6	1.6	19.7	9.0	11.4	14.7	14.4	16.2	12.2	5.4
6.00- 7.99	14.6	8.3	12.4	6.2	17.1	11.0	11.1	20.1	10.9	16.9	14.1	8.7
8.00- 9.99	13.8	9.8	15.7	10.1	11.7	9.3	4.5	10.6	3.8	7.4	12.4	9.8
10.00-11.99	11.0	9.6	15.9	12.4	6.1	6.1	3.3	9.3	4.1	10.0	10.0	9.6
12.00-13.99	13.9	14.3	13.9	13.2	13.5	15.7	3.0	10.2	2.0	5.2	12.3	13.9
14.00-15.99	8.9	10.7	10.6	11.3	7.4	9.9	1.5	5.7	2.2	7.5	7.9	10.5
16.00-17.99	6.0	8.2	7.0	8.6	4.9	7.6	1.2	5.2	0.8	2.8	5.3	7.9
18.00-19.99	5.1	7.6	4.7	6.3	5.5	9.5	0.3	1.4	0.7	3.2	4.5	7.4
20.00-	11.1	26.0	14.0	30.0	8.0	20.6	0.3	1.7	1.9	11.9	9.7	25.2
Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Ruokakuntia	334	.	171	.	163	.	333	.	265	.	932	.
Tulot 1000 mk	.	4190.7	.	2381.3	.	1809.4	.	1276.2	.	1194.5	.	6661.4

Taulukko IV. Käytettävissä olevien tulojen vaihe

Tuloluokat (1000 mk)	Aktiivit		Akt., lapsia		Akt., ei lapsia		Työkyvyttömät		Vanhukset		Koko aineisto	
	rk	y	rk	y	rk	y	rk	y	rk	y	rk	y
0.00- 1.99	1.5	0.2	-	-	3.1	0.5	12.9	4.4	11.7	3.8	3.0	0.5
2.00- 3.99	6.0	1.9	1.2	0.3	11.0	4.1	36.1	20.7	36.2	20.3	10.2	3.2
4.00- 5.99	10.5	4.9	2.9	1.1	18.4	10.2	19.8	19.6	23.4	22.2	12.2	6.0
6.00- 7.99	19.1	12.4	18.7	10.7	19.6	14.8	16.5	22.2	13.6	18.3	18.4	12.9
8.00- 9.99	15.3	12.8	18.7	13.8	11.7	11.6	6.0	10.8	6.1	10.1	14.0	12.6
10.00-11.99	15.2	15.7	18.7	16.5	11.6	14.2	3.3	7.1	3.0	6.2	13.5	15.1
12.00-13.99	9.9	11.8	12.9	13.7	6.8	9.5	3.0	7.7	2.6	6.6	8.9	11.4
14.00-15.99	9.6	13.6	9.9	12.1	9.2	15.4	1.8	5.2	1.2	3.2	8.5	13.0
16.00-17.99	4.5	6.9	4.7	6.4	4.3	7.9	-	-	0.7	2.5	3.9	6.5
18.00-19.99	3.3	6.0	4.7	7.3	1.8	4.0	0.3	1.1	0.4	1.4	2.9	5.7
20.00-	5.1	13.8	7.6	18.1	2.5	7.8	0.3	1.2	1.1	5.4	4.5	13.1
Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Ruokakuntia	334	.	171	.	163	.	333	.	265	.	932	.
Tulot 1000 mk	.	3566.1	.	2091.6	.	1474.5	.	1685.7	.	1380.7	.	6632.5

Taulukot V ja VI. Ruokakuntien (rk) ja niiden tulojen (y) kumulatiivinen jakautuminen tulonmuodostusprosessin eri vaiheissa. Prosenttia.

Taulukko V. Ansaintatulojen vaihe

Tuloluokat (1000 mk)	Aktiivit		Akt., lapsia		Akt., ei lapsia		Työkyvyttömät		Vanhukset		Koko aineisto	
	rk	y	rk	y	rk	y	rk	y	rk	y	rk	y
0.00- 1.99	1.2	0.1	-	-	2.5	0.3	48.0	9.0	41.9	7.4	7.1	0.5
2.00- 3.99	3.6	0.7	1.2	0.3	6.1	1.3	63.4	21.1	59.2	18.9	11.6	1.6
4.00- 5.99	15.6	5.5	5.8	1.9	25.8	10.3	74.8	35.8	73.6	35.1	23.8	7.0
6.00- 7.99	30.2	13.8	18.2	8.1	42.9	21.3	85.9	55.9	84.5	52.0	37.9	15.7
8.00- 9.99	44.0	23.6	33.9	18.2	54.6	30.6	90.4	66.5	88.3	59.4	50.3	25.5
10.00-11.99	55.0	33.2	49.8	30.6	60.7	31.7	93.7	75.8	92.4	69.4	60.3	35.1
12.00-13.99	68.9	47.5	63.7	43.8	74.2	52.4	96.7	86.0	94.4	74.6	72.6	49.0
14.00-15.99	77.8	58.2	74.3	55.1	81.6	62.3	98.2	91.7	96.6	82.1	80.5	59.5
16.00-17.99	83.8	66.4	81.3	63.7	86.5	69.9	99.4	96.9	97.4	84.9	85.8	67.4
18.00-19.99	88.9	74.0	86.0	70.0	92.0	79.4	99.7	98.3	98.1	88.1	90.3	74.8
20.00-	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Ruokakunta	334	.	171	.	163	.	333	.	265	.	932	.
Tulot 1000 mk	.	4190.7	.	2381.3	.	1809.4	.	1276.2	.	1194.5	.	6661.4

Taulukko VI. Käytettävissä olevien tulojen vaihe

Tuloluokat (1000 mk)	Aktiivit		Akt., lapsia		Akt., ei lapsia		Työkyvyttömät		Vanhukset		Koko aineisto	
	rk	y	rk	y	rk	y	rk	y	rk	y	rk	y
0.00- 1.99	1.5	0.2	-	-	3.1	0.5	12.9	4.4	11.7	3.8	3.0	0.5
2.00- 3.99	7.5	2.1	1.2	0.3	14.1	4.6	49.0	25.1	47.9	24.1	13.2	3.7
4.00- 5.99	18.0	7.0	4.1	1.4	32.5	14.8	68.8	44.7	71.3	46.3	25.4	9.7
6.00- 7.99	37.1	19.4	22.8	12.1	52.1	29.6	85.3	66.9	84.9	64.6	43.8	22.6
8.00- 9.99	52.4	32.2	41.5	25.9	63.8	41.2	91.3	77.7	91.0	74.7	57.8	35.2
10.00-11.99	67.6	47.9	60.2	42.4	75.4	55.4	94.6	84.8	94.0	80.9	71.3	50.3
12.00-13.99	77.5	59.7	73.1	56.1	82.2	64.9	97.6	92.5	96.6	87.5	80.2	61.7
14.00-15.99	87.1	73.3	83.0	68.2	91.4	80.3	99.4	97.7	97.8	90.7	88.7	74.7
16.00-17.99	91.6	80.2	87.7	74.6	95.7	88.2	99.4	97.7	98.5	93.2	92.6	81.2
18.00-19.99	94.9	86.2	92.4	81.9	97.5	92.2	99.7	98.8	98.9	94.6	95.5	86.9
20.00-	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Ruokakuntia	334	.	171	.	163	.	333	.	265	.	932	.
Tulot 1000 mk	.	3566.1	.	2091.6	.	1474.5	.	1685.7	.	1380.7	.	6632.5

Taulukot VII ja VIII. Ruokakuntien jäsenten (jäs.) ja kulutusyksiköihin pohjautuvan tulomuuttujan (y) jakautuminen toimeentuloluokkiin tulonmuodostusprosessin eri vaiheissa. Prosenttia.

Taulukko VII. Ansaintatulojen vaihe

Toimeen- tuloluokat (1000 mk)	Aktiivit		Akt., lapsia		Akt., ei lapsia		Työkyvyttömät		Vanhukset		Koko aineisto	
	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y
0.00-0.99	-	-	-	-	-	-	26.3	4.0	25.8	3.9	2.1	0.2
1.00-1.99	3.2	0.8	4.0	1.0	1.3	0.3	22.3	13.0	18.6	7.7	4.5	1.1
2.00-2.99	9.9	4.1	12.5	5.5	3.8	1.4	18.3	17.5	7.9	5.8	10.1	4.3
3.00-3.99	11.2	6.3	11.8	7.0	9.8	4.7	10.9	14.8	16.1	16.2	11.4	6.7
4.00-4.99	15.0	10.6	15.6	11.6	13.7	8.6	7.5	13.7	7.5	9.4	14.4	10.6
5.00-5.99	18.2	15.6	18.9	17.2	16.5	12.5	6.8	14.3	8.4	13.3	17.4	15.5
6.00-6.99	10.7	10.8	11.3	12.1	9.2	8.1	3.6	8.9	4.0	7.5	10.1	10.7
7.00-7.99	9.9	11.7	8.3	10.5	13.7	14.2	1.8	5.4	3.5	7.8	9.3	11.5
8.00-8.99	7.7	10.1	5.0	7.1	14.0	16.1	1.6	5.2	1.7	4.6	7.2	9.9
9.00-9.99	3.1	4.6	2.5	4.0	4.4	5.8	0.6	2.0	3.7	10.3	3.1	4.7
10.00-	11.1	25.4	10.1	24.0	13.6	28.3	0.3	1.2	2.8	13.5	10.4	24.8
Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Jäseniä	1070	.	755	.	315	.	704	.	430	.	1027	.
Tulot 1000 mk	.	6829.9	.	4540.5	.	2289.4	.	1802.8	.	1471.5	.	6618.9

Taulukko VIII. Käytettävissä olevien tulojen vaihe

Toimeen- tuloluokat (1000 mk)	Aktiivit		Akt., lapsia		Akt., ei lapsia		Työkyvyttömät		Vanhukset		Koko aineisto	
	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y
0.00-0.99	-	-	-	-	-	-	0.3	0.1	0.7	0.1	0.0	0.0
1.00-1.99	1.2	0.3	0.9	0.3	1.9	0.5	16.2	8.0	13.5	5.8	2.3	0.7
2.00-2.99	11.6	5.5	13.4	6.6	7.3	3.2	38.6	29.3	28.6	18.0	13.3	6.5
3.00-3.99	18.7	12.1	21.0	14.1	13.0	7.8	18.7	19.8	22.6	20.0	18.9	12.6
4.00-4.99	21.2	17.5	19.9	17.0	24.5	18.5	13.1	17.7	12.8	14.7	20.5	17.4
5.00-5.99	14.0	14.1	16.3	17.0	8.6	7.9	5.7	9.4	7.4	10.2	13.4	13.9
6.00-6.99	15.6	18.6	12.7	15.6	22.5	24.8	4.8	9.5	5.1	8.3	14.8	18.0
7.00-7.99	5.8	7.9	5.3	7.5	7.0	8.9	1.3	2.9	3.3	6.4	5.5	7.7
8.00-8.99	3.2	4.9	2.6	4.2	4.4	6.4	1.0	2.5	3.9	8.6	3.2	5.0
9.00-9.99	2.8	4.9	2.3	4.0	4.1	6.9	0.3	0.8	0.2	0.7	2.6	4.6
10.00-	5.9	14.2	5.6	13.7	6.7	15.1	-	-	1.9	7.2	5.5	13.6
Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Jäseniä	1070	.	755	.	315	.	704	.	430	.	1027	.
Tulot 1000 mk	.	5837.7	.	3973.2	.	1864.5	.	2330.0	.	1681.5	.	5601.3

Taulukot IX ja X. Ruokakuntien jäsenten (jäs.) ja kulutusyksikköihin pohjautuvan tulomuuttujan (y) kumulatiivinen jakautuminen toimeentuloluokkiin tulonmuodostusprosessin eri vaiheissa. Prosenttia.

Taulukko IX. Ansaintatulojen vaihe

Toimeen- tuloluokat (1000 mk)	Aktiivit		Akt., lapsia		Akt., ei lapsia		Työkyvyttömät		Vanhukset		Koko aineisto	
	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y
0.00-0.99	-	-	-	-	-	-	26.3	4.0	25.8	3.9	2.1	0.2
1.00-1.99	3.2	0.8	4.0	1.0	1.3	0.3	48.6	17.0	44.4	11.6	6.6	1.3
2.00-2.99	13.1	4.9	16.5	6.5	5.1	1.7	66.9	34.5	52.3	17.4	16.7	5.6
3.00-3.99	24.3	11.2	28.3	13.5	14.9	6.4	77.8	49.3	68.4	33.6	28.1	12.3
4.00-4.99	39.3	21.8	43.9	25.1	28.6	15.0	85.3	63.0	75.9	43.0	42.5	22.9
5.00-5.99	57.5	37.4	62.8	42.3	45.1	27.5	92.1	77.3	84.3	56.3	59.9	38.4
6.00-6.99	68.2	48.2	74.1	54.4	54.3	35.6	95.7	86.2	88.3	63.8	70.0	49.1
7.00-7.99	78.1	59.9	82.4	64.9	68.0	49.8	97.5	91.6	91.8	71.6	79.3	60.6
8.00-8.99	85.8	70.0	87.4	72.0	82.0	65.9	99.1	96.8	93.5	76.2	86.5	70.5
9.00-9.99	88.9	74.6	89.9	76.0	86.4	71.7	99.7	98.8	97.2	86.5	89.6	75.2
10.00-	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Jäseniä	1070	.	755	.	315	.	704	.	430	.	1027	.
Tulot 1000 mk	.	6829.9	.	4540.5	.	2289.4	.	1802.8	.	1471.5	.	6618.9

Taulukko X. Käytettävissä olevien tulojen vaihe

Toimeen- tuloluokat (1000 mk)	Aktiivit		Akt., lapsia		Akt., ei lapsia		Työkyvyttömät		Vanhukset		Koko aineisto	
	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y	jäs.	y
0.00-0.99	-	-	-	-	-	-	0.3	0.1	0.7	0.1	0.0	0.0
1.00-1.99	1.2	0.3	0.9	0.3	1.9	0.5	16.5	8.1	14.2	5.9	2.3	0.7
2.00-2.99	12.8	5.8	14.3	6.9	9.2	3.7	55.1	37.4	42.8	23.9	15.6	7.2
3.00-3.99	31.5	17.9	35.3	21.0	22.2	11.5	73.8	57.2	65.4	43.9	34.5	19.8
4.00-4.99	52.7	35.4	55.2	38.0	46.7	30.0	86.9	74.9	78.2	58.6	55.0	37.2
5.00-5.99	66.7	49.5	71.5	55.0	55.3	37.9	92.6	84.3	85.6	68.8	68.4	51.1
6.00-6.99	82.3	68.1	84.2	70.6	77.8	62.7	97.4	93.8	90.7	77.1	83.2	69.1
7.00-7.99	88.1	76.0	89.5	78.1	84.8	71.6	98.7	96.7	94.0	83.5	88.7	76.8
8.00-8.99	91.3	80.9	92.1	82.3	89.2	78.0	99.7	99.2	97.9	92.1	91.9	81.8
9.00-9.99	94.1	85.8	94.4	86.3	93.3	84.9	100.0	100.0	98.1	92.8	94.5	86.4
10.00-	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Jäseniä	1070	.	755	.	315	.	704	.	430	.	1027	.
Tulot 1000 mk	.	5837.7	.	3973.2	.	1864.5	.	2330.0	.	1681.5	.	5601.3

LÄHDELUETTELO

- Bentzel, Ragnar. 1953. Inkomstfördelningen i Sverige. Uppsala.
- Bjerke, Kjeld. 1965. Indkomst og lønfordelinger. København.
- Cartter, Allan Murray. 1955. The Redistribution of Income in postwar Britain. New Haven.
- Garvy, George. 1952. Inequality of Income, Causes and Measurement. Studies in Income and Wealth Vol. 15. New York.
- Hartman, Thor. 1964. Alueellinen väestö- ja ruokakuntaennuste vuoteen 1990 saakka. Helsinki.
- Heurlin, Lauri O. af. 1962. Valtio tulojen uudelleenjakajana. Kansantaloudellinen Aikakauskirja, nide 1.
- Kansaneläkelaitoksen tilastollinen vuosikirja. 1968. Helsinki.
- Linnamo, Jussi. 1957. Vakuutussäästämisen käsitteestä ja mittaamisesta. Liiketaloudellinen Aikakauskirja.
- Mäntylä, J.E. 1964. Sosiaalivakuutus. Yhteiskuntatieteiden käsikirja II. Keuruu.
- Peacock, Alan T. 1954. Income Redistribution and Social Policy. Oxford.
- Prais, S.J. - Houthakker, H.S. 1955. The Analysis of Family Budgets. Cambridge.
- Pulkkinen, Terho. 1969. Eläketurva ja toimeentulo. Helsinki.
- Suomen kansantaloudellinen tilinpito vuosina 1948-1964. 1968. Tilastollisia tiedonantoja, n:o 43. Helsinki.
- Taloudellista tukea selvittävän komitean mietintö I. Komiteamietintö 1966:B 85.
- Tulonjaon kehityspiirteitä vuosina 1955-1968. 1970. Tilastollisen päätoimiston tutkimuksia n:o 12.
- Tulotasokomitean mietintö. Komiteamietintö 1966:B 94.

Waris, Heikki. 1966. Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalipolitiikka. Porvoo.

Viita, Pentti. 1959. Tulonjakopolitiikan keinot ja tuottavuus. Kansantaloudellinen Aikakauskirja.

Viita, Pentti. 1964. Tulonsiirto. Yhteiskuntatieteiden käsikirja II. Keuruu.

Wold, Herman. 1952. Demand Analysis. Uppsala.

Vuoden 1966 kotitaloustiedustelun ennakkotietoja (III). 1969. Tilastotiedotus HI 1969:1.

Yleinen väestölaskenta 1960, nide VII. 1963. Helsinki.

